

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické a sociální etiky

Bakalářská práce

Vztah člověka ke zvířatům ve starozákonní době a dnes

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Autor práce: Jaroslava Vinšová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 4

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. února 2010

Jaroslava Vinšová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	6
1 Vztah člověka ke zvířatům ve Starém zákoně.....	7
1.1 Zpráva o stvoření	7
1.1.1 Stvoření zvířat	7
1.1.2 Stvoření člověka	8
1.2 Postavení člověka ve stvoření.....	8
1.2.1 Člověk obrazem Božím	10
1.2.2 Člověk- pastýř stvoření.....	11
1.3 Zvířata ve starozákonní tradici	12
1.3.1 Zvíře - pomocník člověku	12
1.3.2 Zvíře - nebezpečí pro člověka.....	14
1.4 Zvířata jako pokrm.....	15
1.4.1 Zvířata čistá a nečistá	17
1.4.2 Obětování zvířat	18
1.5 Pravidla určující chování ke zvířatům.....	20
1.6 Shrnutí.....	21
2 Dnešní vztah člověka ke zvířatům	23
2.1 Panský postoj.....	23
2.2 Zvíře jako věc	24
2.3 Paradox dnešní doby.....	25
2.4 Zvířata jako domácí mazlíčci.....	26
2.4.1 Zvíře jako přítel a člen rodiny	28
2.4.2 Etické problémy v chovu domácích zvířat.....	29
2.4.3 Zvíře jako lékař a asistent	30
2.5 Etické problémy ve vztahu k zvířecím druhům	32
2.6 Etické problémy ke zvířeti jako k individu	32
2.6.1 Velkochovy.....	33
2.6.2 Pokusy na zvířatech	34
2.7 Shrnutí.....	35
3 Srovnání vztahu člověka ke zvířatům v Starém zákoně a dnes.....	36
3.1 Boží řád ve stvoření.....	36
3.2 Ohleduplné panování nad stvořením	38
3.3 Sepjetí s přírodou a odvrácení od přírody	40
3.4 Pravidla Boží a lidská	42
3.5 Oběti	43
3.6 Shrnutí.....	45

Závěr.....	46
Abstrakt	48
Abstract.....	49
Seznam použitých zdrojů	50

Úvod

Téma závěrečné práce „**Vztah člověka ke zvířatům ve starozákonní době a dnes**“ jsem si vybrala proto, že mám ke zvířatům a k přírodě velmi blízko. Pracuji v domově seniorů jako canisterapeutka. Zvířaty se zabývám i ve volném čase. Denně si všímám toho, jaký pozitivní vliv na nás zvířata mají.

Rozhodla jsem se srovnávat dnešní dobu s dobou starozákonní, protože se domnívám, že Starý zákon nám má stále co říci. Naše kultura je židovsko-křesťanskou tradicí určována a z těchto kořenů vychází. Proto bych chtěla najít se Starým zákonem určité pojítko a nalézt systém, který by mohl dnešním lidem pomoci najít své místo ve stvoření a cestu, jak urovnat vztah ke zvířatům potažmo také k lidem.

V první části této práce nastíním vztah člověka ke zvířatům ve starozákonní době. Budu se zabývat, čím byl tento vztah určován a co pro tehdejší lidi zvíře vůbec znamenalo.

Druhá část se věnuje dnešnímu vztahu ke zvířatům. Jak na zvířata pohlížíme dnes a jakým způsobem je vnímáme. Konkrétně budu řešit situaci v České republice v průběhu posledních zhruba padesáti let.

Ve třetí části se pokusím o srovnání těchto dvou úhlů pohledu. Budu se zabývat tím, v čem je dnešní pohled na zvířata odlišný od toho ve Starém zákoně a jaké bychom si mohli vzít pro dnešní dobu ponaučení.

1 Vztah člověka ke zvířatům ve Starém zákoně

Chceme-li konfrontovat vztah dnešního člověka ke zvířeti s tímto vztahem u starozákonního Izraelity je nutné nejdříve v této kapitole tento vztah přiblížit. Starozákonní biblický člověk věřil, že je stvořen Bohem k jeho obrazu. Dostává se mu tím výsostného postavení v rámci stvoření. Zavazuje ho to ovšem k zodpovědnému vztahu ke stvoření, tedy i ke zvířatům. Nacházíme zde pravidla, podle kterých se má starozákonní Izraelita ve vztahu ke zvířatům řídit. Je zde možné i vypořádat charakter tohoto vztahu.

1.1 Zpráva o stvoření

Písmo dosvědčuje, že lidé a zvířata tvoří jedno společenství. Podle příběhu o stvoření v první kapitole Genesis stvořil Bůh lidi a zvířata v tentýž den. Šest dnů stvoření spolu vzájemně souvisí. První den Bůh nechává vzniknout noc a den. Další den odděluje vody od vod, a tím vzniká nebe a země. Třetí den tvoří souš, přírodu a vegetaci. Čtvrtý den nechává vzniknout světla na nebeské klenbě – slunce, měsíc a hvězdy. Země již není pustá a prázdná a Bůh může vytvořit živočichy a poté i člověka. Pátý den byla země obydlena rybami a ptáky. „Šestý den povolal Bůh k životu zvířata a lidi, obyvatele země. Společný úděl zvířat a lidí by mohl být stěžejí podtržen důrazněji.“¹

1.1.1 Stvoření zvířat

Nejdříve ze všech živočichů byli stvořeni živočichové žijící ve volných prostorách vod a ve vzduchu. Pátý den stvoření má vzniknout „hemžení“, v němž je shrnuto všechno bohatství mořských živočichů. Stvořitelská moc se zvláště projevuje v jejich velikosti a síle. Všichni živočichové jsou tu na Boží rozkaz a řídí se Božím řádem a svědčí o Boží slávě.

Šestý den Bůh dává vzniknout rozmanité druhy živočichů, dobytek a plazi. Země je vyzvána, aby dala vzniknout živým bytostem. „Tito tvorové jsou

¹ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 15.

rozdělení do tří skupin: dobytek, divoká zvěř a plazi. To není rozdělení přírodopisné, jako spíše silně poznamenané mytologií. Výrazů je užito nespíše jako protestu proti představám bájesloví. Svět kolem Izraele si totiž z tohoto okruhu živočišstva vytvářel své představy, svým božstvům dával zvířecí, ptačí a rybí podoby.² Biblická zvěst strhává z této oblasti závoj, který sváděl k modlářství. „Nastává předposlední dějství jako předehra k vrcholnému stvořitelskému dílu, k stvoření člověka.“³

1.1.2 Stvoření člověka

Stvoření lidí začíná slavnostním úvodem, v němž je zvěstováno zvláštní Boží rozhodnutí. „U stvoření světla se říká: „On řekl – a bylo“(Gn 1,3). Při stvoření zvířat se říká: On řekl – on stvořil (Gn 1, 20n). při stvoření lidí se říká: „Učiňme - a Bůh stvořil.“ Lidé nevznikají z tvořivého slova, nýbrž ze zvláštního Božího rozhodnutí.“⁴

Jedině při stvoření lidí je psáno „Stvořil je jako muže a ženu.“. Muž a žena jsou před Bohem rovnocenní, mají naprosto stejné právo na lidskou důstojnost. „O čem nebylo nutné se zmiňovat u živočichů, musí být výrazně řečeno zde. U člověka se nejedná pouze o biologický fenomén, nýbrž o etický a sociologický smysl.“⁵

Člověku se dostává Božího požehnání. Živočichům se sice také dostalo Božího požehnání, ale člověku se ho dostává v mnohem větší míře. „Jeho poslání se přesně shrnuje: má se rozmnožovat a naplnit zemi; má si ji podmaňovat a vykonávat vládu nad živočichy.“⁶

1.2 Postavení člověka ve stvoření

Člověk i zvíře mají v Písmu mnohé společné. „Člověk i zvíře byli jeden jako druhý vytvořeni z hlíny (Gn 2, 7.19). Suchozemská zvířata byla navíc stvořena ve stejný biblický den jako člověk. Společně se zvířaty mají živou duši

² HOCHMANN, F. *Na počátku*, s. 54.

³ Tamtéž, s. 54.

⁴ MOLTSMANN J. *Bůh ve stvoření*, s. 173.

⁵ HOCHMANN, F. *Na počátku*, s. 57.

⁶ Tamtéž, s. 57.

a od Stvořitele dostávají při stvoření podobný úkol: být plodná, množit se a naplnit vodstva, moře a zemi (srov. Gn 1,22.28).⁷ Co tedy odlišuje člověka od ostatních tvorů? Co utváří jeho zvláštní společenství?

Především to, že lidé jsou na rozdíl od zvířat stvořeni k Božímu obrazu. „Pouze člověk je stvořen k Božímu obrazu a podobě (srov. Gn 1,27) a pouze on je předmětem zcela mimořádné Boží péče. Proto zvířata nikdy nemohou být postavena na roveň člověku a nemohou nikdy být pomocí jemu rovnou.“⁸

Navíc člověka od zvířat odlišuje také to, že je může jazykově pojmenovat a ona se jmenují, tak jak je nazve (Gn 2,19). To sice znamená, že jim má velet, že je může přivolat a odvolat, ale neznamená to, že jim dal život, že je posledním pánem jejich života. Zvířata jsou něčím, co by mělo člověku vytvořit obecnství. „To není pouze akt vlády: zvířata tím vstupují do jazykového společenství lidí. o nepřátelství mezi lidmi a zvířaty a o právu na usmrcení zvířat se ovšem ve zprávách o stvoření nemluví. Lidé jsou určeni za soudce pokoje.“⁹ Zvířata a lidi spojuje zvláštní pouto, protože Bůh označil zvířata jako pomocníky lidstva.

Konečně jedině člověk je na rozdíl od zvířat zjevně společenskou bytostí, která potřebuje pomoc: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“(Gn 2,18). To se říká pouze o člověku. Pravé společenství vzniká pro Adama tehdy, až když poznává Evu, jako „kost z mých kostí a tělo z mého těla“ (Gn 2, 23). „Pravé, plné a celkové vzájemné společenství může existovat jenom mezi lidmi. Ale to neznamená, že by lidé a zvířata jako Boží stvoření nemohli být vzájemně spojeni ve společenství. Na pozadí tohoto společenství tvorů Písmo zdůrazňuje zvláštní postavení lidí v rámci stvoření. Bůh odlišuje lidi od zvířat tím, že jim dává schopnost zvláštního vztahu se Stvořitelem.“¹⁰ Lidé mají být Božími partery a toto partnerství definuje jejich postavení na zemi, které přesahuje postavení zvířat. „V tomto ohledu jsou lidé stvořeni jako bytosti, které stojí nad ostatními tvory a v jistém smyslu jsou v centru společenství Božích tvorů.“¹¹

⁷ HOUKAL, J. *Spása zvířat?*, [cit. 2009-11-13]. Dostupné na: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-4/Spasa-zvirat.html>.

⁸ Tamtéž.

⁹ MOLTSMANN, J. *Bůh ve stvoření*, s. 151.

¹⁰ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 15-16.

¹¹ Tamtéž, s. 16.

Bible však také uznává, že svět zvířat sahá daleko za hranice světa lidí. „Ačkoli Bible přináší důrazné svědectví o ústředním postavení lidí ve světě zvířat, je si také vědoma, že jisté oblasti Božího stvoření jsou mimo lidskou kontrolu...Lidé znají jenom část stvoření. Zatímco všechno - včetně zvířat všech druhů – je „pod jejich nohama“ (Ž 8,7), nejsou lidé skutečně schopni svou „nadvládu“ uplatnit. Na každém kroku jim mnohotvárnost životních forem připomíná jejich omezení.“¹²

1.2.1 Člověk obrazem Božím

„I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby.“ (Gn 1,26).

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, muže a ženu je stvořil.“ (Gn 1,27)“

Lidé jako Boží obraz mají zastupovat Boha v jeho stvoření a reprezentovat ho. „Řecká tradice myslí staticky, v obrazech, ale hebrejská dynamicky, v dění. a to zde znamená, že Boží obraz je vlastně zobrazování Boha rázem, charakterem jednání. Bůh je láska. To je obrazné vyjádření toho, že Bůh miluje. a miluje-li člověk láskou podle Boha, pak tím Boha zobrazuje. Takže můžeme říci, „že být k obrazu Božímu“ vlastně znamená, že člověk dostal za úkol zobrazovat Boha, a to také svým vztahem ke stvoření.“¹³ Smyslem Božího jednání bylo, aby jeho lid svým životem odrážel Boží vůli před celým stvořením.

„Bohupodobnost v podstatě spočívá ve spoluúčasti člověka na vladařské Boží moci. K tomu je člověk vybaven vlastnostmi a schopnostmi, kterých se nedostalo jiným živočichům. Člověk se stal živým, účinným obrazem, pravou kopií Boha-vládce.“¹⁴ Člověk se stává jakýmsi Božím partnerem. „Ve Starém zákoně se život s Bohem pojímá jako partnerský vztah.“¹⁵

¹² BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 21.

¹³ HELLER, J. *Člověk-pastýř stvoření*, s. 26-27.

¹⁴ HOCHMANN, F. *Na počátku*, s. 56.

¹⁵ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 90.

1.2.2 Člověk- pastýř stvoření

„A Bůh jim požehnal a řekl jim: Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořským rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe.“ (Gn 1,28)

„Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil.“ (Gn 2,15)

Člověk je pověřen vladařstvím nad zemí. „I když na počátku nestojí žádný polobůh v lidské podobě, ani hrdina, ale křehký tvor, který by bez požehnání Stvořitelova neobstál, přece jen tento člověk si má podmanit celou zemi.“¹⁶

Taková role v sobě především zahrnuje odpovědnost vůči Hospodinu a v žádném případě ne pustošení stvoření. „Tento oddíl svědčí o tom, že bychom měli mluvit o vztahu člověka ke světu v hebrejské Bibli spíše ve smyslu správcovství než ve smyslu utlačovatelské nadvlády.“¹⁷

J. Heller píše o tom, že člověk je pověřen být pastýřem stvoření. Člověk má být ochráncem, strážcem toho, co je mu svěřeno. Tak jako musí pastýř o své stádo dbát, tak člověk jako strážce stvoření musí dbát o to, aby se nic podstatného se stvořením nestalo. „Člověk nemá právo panováním ničit. Ale má být pastýřem stvoření - má být knězem stvoření a podstata kněžského úřadu je zastupovat stvoření u Stvořitele a Stvořitele u stvoření.“¹⁸

„Některé přírodní kulty sváděly k tomu, že člověk vyhledával a oddával se společenství s některými živočichy, aby se tak přiblížil říši božské. Starý zákon takové počínání trestá smrtí (Ex 22, 17-19). Právě nad těmito oblastmi má a může člověk panovat v poddanosti Bohu“¹⁹

V první kapitole Geneze jsou odmytologizovány přírodní síly, jež staré mýty personifikovaly a zbožštily. Například slunce a měsíc jsou již jen služebné svítilny. Hospodin sňal z člověka strach z démonických sil, jimiž se uprostřed přírody cítil ohrožen. Navíc toto odmytologizování vede k tomu, že člověk může

¹⁶ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 26.

¹⁷ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 43.

¹⁸ HELLER, J. *Člověk-pastýř stvoření*, s. 32.

¹⁹ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 25.

přírodu využívat ke své potřebě. „Odmytologizováním přírody se uvolnila cesta pro její výzkum a ovládnutí, pro vědu a techniku.“²⁰

1.3 Zvířata ve starozákonní tradici

Není možné přehlédnout, že zvířata mají v Písmu své důležité místo. „Zvířata mají v Písmu své velmi důležité postavení. Není zmiňována pouze jejich faktická existence, ale jsou zároveň popisována jako ta, která žijí s člověkem v určitém vztahu. Mohou mu být jednak velkou pomocí, ale mohou také představovat stejně velké nebezpečí. Stávají se nástroji Božího jednání s člověkem a mají místo v Božích plánech. Najdeme je i v jazyku písma, kdy slouží k obraznému a konkrétnímu vyjádření Božího sdělení. Nelze tedy pochybovat o tom, že i ona jsou svým způsobem součástí Božího zjevení.“²¹

Silná zvířata mohou v Písmu symbolizovat hrůzné, strašlivé jevy a okolnosti. Ale nejen velká zvířata jsou ve Starém zákoně předmětem obdivu. Lidé předpokládali, že mnohá zvířata disponují tajuplnou moudrostí a vědomostmi, které zůstávají lidem skryté. „Mnohdy mají zvířata vlastnosti a činnosti podobné vlastnostem a činnostem lidským; mohou se rozhodovat jako například Bileáмова oslice, která se rozhoduje proti přání svého pána a hovoří s ním (srov. Nm 22,22—35), nebo být poslušná Božího příkazu jako velryba zachraňující a na břeh vyvrhující Jonáše (srov. Jon 2,1—11).“²²

Bible vypovídá o tom, že zvířata byla stvořena, aby žila ve vztahu k lidem. „Bůh stvořil zvířata s přesným záměrem: chce dát člověku lék na samotu. Existence zvířat je tedy od samého počátku pojímána se zřetelem na jejich vztah k lidem.“²³

1.3.1 Zvíře - pomocník člověku

Zvíře asistovalo člověku při obdělávání půdy. Člověk využíval například jeho mléko a srst k výrobě potravy a spotřebních předmětů nezbytných k přežití.

²⁰ KOPPOVÁ, J. *Starý zákon-kniha pro dnešní dobu*, s. 24.

²¹ HOUKAL, J. *Spása zvířat?*, [cit. 2009-11-18]. Dostupné na: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-4/Spasa-zvirat.html>.

²² Tamtéž.

²³ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 75.

Domácím zvířatům je ve Starém zákoně věnováno mnohem více pozornosti než zvířatům divokým. Je to především proto, že Izraelité byli na domácích zvířatech fyzicky závislí. Přinášela jim obživu a bez jejich pomoci si nedokázali svůj život představit.

„Bohatstvím biblického národa byla početná stáda koz a ovcí. Za dne se pásly na kopcích a na noc byly zaháněny do ohrad s nízkými zdmi z navršených kamenů. Kozy a ovce dávaly maso, vlnu, kůži a také mléko, z něhož byla smetena, máslo a sýr. Stříž se konala na jaře a byla to doba velkých slavností.“²⁴

Pro člověka znamenala zvířata partnery při práci. „Povahu vztahu mezi zvířetem a člověkem, jak ze společenského, tak z hierarchického hlediska umožňuje upřesnit termín „pomoc“. Nežli Bůh stvořil zvířata, řekl: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním jemu pomoc, která by při něm byla (2, 18).“²⁵

Zvířata byla ovšem i něčím víc než pouhým majetkem, jakkoli stáda dobytka jsou v tradiční společnosti synonymem hmotného bohatství. Domácí zvířata sdílela životní prostor s rodinou hospodáře. Obytný dům nebyl radikálně oddělen od chléva, což mělo sice naprosto praktické příčiny, ale mělo to také psychologické důsledky.

Zvířata patřila dokonce i do širší rodiny. „V hebrejském prostředí hraje zásadní roli širší rodina, *mišpacha*. Toto společenství nezahrnuje pouze třígenerační či čtyřgenerační rodinu vzájemně příbuzných jedinců včetně více manželek a vzdálených příbuzných, ale počítá se do něj i větší či menší množství čeledínů a děveček, otroků, vazalů, klientů, jejich rodin a ovšem i zvířectva. Čteme-li, že Abram vystoupil z Egypta (Gn 13, 1-2), je to ve skutečnosti zpráva o putování velkého davu lidí a ještě většího davu zvířat.“²⁶

Jak píše Tydlidátová „Bible dokonce na mnohých místech přirovnává izraelský lid ke stádu ovcí a koz. Jejich pastýřem je Bůh: s láskou se o ně stará – na rozdíl od některých vůdců lidu, které Bible nazývá špatnými pastýři.“²⁷

²⁴ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 78.

²⁵ Tamtéž, s. 78.

²⁶ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, [cit. 2009-11-25]. Dostupné na: <<http://www.tydlitova.net/vztahclazvvtm.htm>>.

²⁷ Tamtéž.

Zvířata také sloužila jako dopravní prostředky. Nejrozšířenějším dopravním prostředkem byl osel. Osel byl v Bibli dobře známé a oblíbené zvíře. Vydržel jít celý den s jezdcem na hřbetě, klusat celé hodiny. Na svazích a špatných cestách byl spolehlivější než kůň: měl bezpečný krok. „Osel konal velkou službu. Jezdili na něm všichni: chudí, bohatí, neznámí i významní lidé. Podle nákladu, který unesl, byla pojmenována jednotka duté míry chomér.“²⁸

Nejen domestikovaná zvířata, ale i divoká zvířata člověku pomáhají. „Když se prorok Eliáš musel skrývat v pustině u potoka Kerítu, havrani, hebrejsky *órev*, mu podle božího příkazu přinášeli pokrm.(1. Kr 17, 3-7)“²⁹

1.3.2 Zvíře - nebezpečí pro člověka

Přestože mají zvířata člověku sloužit, ukazovat Boží krásu a starostlivost, mohou být také pro něj nebezpečná a představovat velkou hrozbu.

„Zvířata mohou být — podobně jako člověk — krotká a mírná (srov. Mt 10,16), takže se často stávají zvířaty domácími (srov. 2 Sam 12,1—3), nebo divoká a nebezpečná, a tedy zlá (srov. Ez 34,25), před kterými se člověk musí mít na pozoru. Proto se také nejednou stávají obrazným vyjádřením lidských vlastností (srov. Mt 10,16).“³⁰

Mezi nebezpečná zvířata patřil například lev. „Lev je pro svou sílu a odvalu v Bibli symbolem ochraňující síly. Vlk útočil na stáda, a proto musel být pastýř stále ve střehu. V Bibli je symbolem neúprosného vládce.“³¹

Zvířata se často stávají nástrojem Božích plánů. „Stávají se nástroji Božího hněvu a trestu — stačí vzpomenout na egyptské rány, tzn. přemnožení žab, komárů, much nebo kobylek (srov. Ex 7,26—8,28; 10,1—20), na jedovaté hady jakožto trest za reptání lidu během putování pouští (srov. Nm 21,5—7) nebo

²⁸ MUSSET, J. *Knihy o Bibli - Starý zákon*, s. 44 -45.

²⁹ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, [cit. 2009-11-25].
Dostupné na: <<http://www.tydlatova.net/vztahclazvvtm.htm>>.

³⁰ HOUKAL, J. *Spása zvířat?*, [cit. 2009-11-28].

Dostupné na: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-4/Spasa-zvirat.html>>.

³¹ MUSSET, J. *Knihy o Bibli - Starý zákon*, s. 48.

na divokou zvěř mající se stát nástrojem Boží pomsty proti nepřátelům Izraele (srov. Ez 39,17—20).³²

Zvířata ovšem nebyla pro člověka nepřátelská od samého začátku. „V 1. kapitole První knihy Mojžíšovy vidíme, jak si počíná první muž. V Boží zahradě se chová jako zahradník, žije v míru se zvířaty a stará se o zahradu. Teprve když do světa vstoupí hřích a muž je vyhnán ze zahrady v Edenu, přestane země plodit a začne vydávat jenom hloží a trní, ve světě se zabydlí bolest a zvířata začnou být nepřátelská a nebezpečná.“³³

1.4 Zvířata jako pokrm

„Bůh také řekl: „Hle dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm.“ (Gn 1,29)

Bůh dává člověku úrodu země. „*Dal jsem vám.*“ Aby to bylo vaše. Bůh zajistil člověka tak, že pro uhájení vlastního života nemusí mařit životy jiných tvorů. „Teprve padlé stvoření ztrácí tuto výsadu a prolévá krev (Gn 9,3), vede války a zabíjí. Člověk zaujímá mezi všemi tvory výjimečné postavení. Je mu přiznána i výjimečná strava (ovoce stromů). Bude však jíst spolu s ostatními tvory také potravu z bylin. To mu má připomínat pozemskost. Bez Boží milosti by se jeho úděl nijak nelišil od zvířecího.“³⁴

Podle První knihy Mojžíšovy mají jak lidé, tak zvířata být vegetariány. „Teprve po potopě, když se svět dostane do původní podoby, je ale zhrublý a pošpiněný lidským hříchem, je spolu s prvním zákonodárstvím týkajícím se vraždy dovoleno zabíjet zvířata pro potravu. Násilí není součástí původních záměrů Stvořitele.“³⁵ Dle nové smlouvy uzavřené s Noemem se od této chvíle může člověk začít živit vedle zelených bylin i masem zvířat. Ačkoliv tato smlouva

³² HOUKAL, J. *Spása zvířat?*, [cit. 2009-11-28].

Dostupné na: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-4/Spasa-zvirat.html>>.

³³ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 43.

³⁴ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 26-27.

³⁵ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 44.

uzavřená v době Noemově přináší pro zvířata nové ohrožení, jímž je vzájemné pojídání živých tvorů, je v dobrém smyslu také zárukou Boží péče:

„Hle, já ustavuji svou smlouvu s vámi a s vaším potomstvem i s každým živým tvorem, který je s vámi, s ptactvem, s dobyt看kem i s veškerou zemskou zvěří, která je s vámi, se všemi, kdo vyšli z archy, včetně zemské zvěře. Ustavuji s vámi svou smlouvu. Už nebude vyhlazeno všechno tvorstvo vodami potopy a nedojde již k potopě, která by zahladila zemi.“ (Gn 9,9-11)

„Zvířata pak o Božím závazku vědí a dovolávají se Hospodinovy ochrany a péče. Zvíře stejně jako člověk žije i v době po potopě z božího milosrdenství.“³⁶ Bůh si je utrpení zvířat v rámci jejich vlastního druhu vědom. „Jejich smrt není bezvýznamná a zapomenutá.“³⁷

Izraelité nepřestávají svého Boha chválit za pokrmu, které dostávají z Boží štědrosti. „K jídlu patřilo díkyvdání. Staří Izraelité věřili, že jídlo jim dává Hospodin a je potřeba ho za to chválit.“³⁸

„Budeš jíst dosyta a budeš dobrořečit Hospodinu, svému Bohu, za tu dobrou zemi, kterou ti dal.“ (Dt 8,10)

Stolování je v Bibli považováno jako součást života s Bohem, není jen k naplnění tělesných potřeb. „Jíst také znamenalo mít spolu obecenství, být si blízko. Jednak mezi sebou, ale také s Bohem. Jídlo bylo součástí uctívání.“³⁹ Jedna z instrukcí, které dal Mojžíš Izraeli, před obsazením zaslíbené země zněla:

„Budete tam jíst před Hospodinem, svým Bohem, a vy i váš dům se budete radovat ze všeho, k čemu jste přiložili ruku, v čem ti požehnal Hospodin, tvůj Bůh.“ (Dt 12,7)

Je zde ještě další význam, který vychází z předpokladu, že jíst spolu se rovná mít jeden s druhým úzké obecenství. Tento význam se objevuje při uzavírání smluv. „Jídlo mělo velký význam při uzavírání smluv. Jídlo není sice

³⁶ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. Vztah člověka a zvířete v Tanachu, [cit. 2009-12-06].

Dostupné na: <<http://www.tydlitova.net/vztahclazvvtn.htm>>.

³⁷ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 22.

³⁸ KOP, M. *Košer, nekošer, či něco víc?* [cit. 2009-12-06]. Dostupné na:

<<http://www.asre.sweb.cz/pro-web/zradlo1.rtf>.htm>.

³⁹ Tamtéž.

zmíněno při každém uzavírání smlouvy, ale jsou různé zmínky, které tomuto tématu dodávají důležitost.“⁴⁰

Ukazuje se, že absolutní respekt vůči Božímu stvoření není možný. V průběhu historického vývoje lidé začali kromě rostlin jíst také maso zvířat. „Zabíjení zvířat se stává součástí každodenního života a Bible nijak nezamlčuje, že Bůh sám lidem vytvořil „kožené odění“ (Gn 3,21). Lidé mají sice svobodu a schopnost zvířata zabít, ale Bůh tuto svobodu a schopnost od začátku omezuje. Lidé nesmějí nikdy zapomenout, že zvířata jsou nositeli života darovaného Bohem.“⁴¹

1.4.1 Zvířata čistá a nečistá

„Je nutno rozlišovat mezi nečistým a čistým, mezi živočichy, kteří se smějí jíst, a těmi, kteří se jíst nesmějí.“ (Lv 11,47)

Text 11. kapitoly v knize Leviticus nabízí podrobný výčet košerových a nekošerových druhů zvířat. Zvířata nečistá (nejedlá) jsou například tato: velbloud, daman, zajíc, vepř; dále vše, co je v moři, potocích a řekách a je bez šupin; dále orel, orlosup, luňák, pštros; dále létající čtyřnohý hmyz atd. Výčet nečistých zvířat je rozsáhlý a kromě zvířat, která Bible přímo uvádí je zakázáno jíst také zdechlina. Člověk se navíc neznečistí pouze jídlem uvedených druhů, ale už i dotykem.

Naproti tomu zvířata čistá (jedlá) jsou všechna ta, která nejsou přímo uvedena jako nečistá. Jsou to například tato: všechno, co má rozdělená kopyta a přežvýká (kromě přímo uvedených coby nečistých). Například gazela, jelen, antilopa. „Čistá zvířata jsou jednak ta, která lze přinést Bohu coby oběť, zvířata prvorozená a zvířata oddělená coby desátý díl ze stáda, a jednak zvířata, která nebyla obětním zvířetem některého z pohanských kultů.“⁴²

⁴⁰ KOP, M. *Košer, nekošer, či něco víc?* [cit. 2009-12-06]. Dostupné na: <http://www.asre.sweb.cz/pro-web/zradlo1.rtf.htm>.

⁴¹ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 19.

⁴² SÝKORA, J. E. *Biblické úvahy*, s. 30.

Proč jsou některá zvířata čistá a jiná ne se zabývá mnoho badatelů. Někteří tvrdí, že se jednalo o kultické pozadí. „Proč se některá zvířata pokládala za nečistá, bylo že je jako obětní zvířata používaly sousední národy, a proto byla pro Izraelce tabu“⁴³ Jiná hypotéza říká: „Lidé v Izraeli přišli na to, jak nebezpečné je jíst prasata nebo koryše v horkém podnebí a posvětili si to tím, že vymysleli kategorii „nečistých“ zvířat.“⁴⁴

„Spolu s nečistými živočichy měl Izrael zavrhnout víru v demony, svět magie a pověr. Jen tak si mohl zachovat svatost, odlišnost, jedinečnost i darovanou svobodu. Také jiné tehdejší národy se zdržovaly některých živočichů, jenže proti magii stavěly jinou magii, proti pověře jinou pověru. Izrael naproti tomu měl v Hospodinu „žárlivého“ Pána, Boha jedinečného a svatého.“⁴⁵

„Zásadní rozdíl mezi biblickým podáním a mytologickými naukami o posvátných a božských zvířatech je výstižně vyjádřen hned na začátku 11. kapitoly knihy Leviticus. Nestojí tu, co je tabu a co nikoliv, nýbrž prostě: co jíst a nejíst. Hospodin dává svému lidu velké možnosti, aby mohl žít. Člověk smí to či ono jíst bez bázně a strachu, je mu to dovoleno, je to pro něho čisté.“⁴⁶

1.4.2 Obětování zvířat

Ve starém Izraeli byla obětní praxe samozřejmou, ba nutnou součástí náboženského života. „V době Starého Zákona se uskutečňoval vztah k Bohu prostřednictvím oběti. Izraelité obětovali určité zvíře tím, že je zabili a vložili na ně ruce. Tím se symbolicky ztotožnili s obětí, která byla zabita místo dotyčného.“⁴⁷

Kněží při obětování zachycovali krev do nádob a kropili jí oltář. Krev byla pokládána za sídlo života a život patřil Bohu. „Vše je dáno člověku ku pokrmu mimo krev, v níž je život. Ta patří Bohu. Tedy životu patří úcta.“⁴⁸

⁴³ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 70.

⁴⁴ Tamtéž, s. 70.

⁴⁵ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 361.

⁴⁶ Tamtéž, s. 361.

⁴⁷ AUTOR NEUVEDEN. *Význam obětí ve Starém zákoně a dnes* [cit. 2009-12-10]. Dostupné na: <<http://www.poutnici.com/vyznam-obeti-ve-starem-zakone-a-dnes.html>>.

⁴⁸ HELER, J. *Člověk-pastýř stvoření*, s. 55.

Zvřáta jsou sice dána lidem do rukou, ale jejich život stále patří Bohu. „Zvřáta sice mohou lidem sloužit jako potrava, ale to, co je skutečnou podstatou života zvířat, patří jemu samotnému a lidé by do toho neměli zasahovat.“⁴⁹

Člověk v oběti vrací Bohu část toho, co od něj přijal. „Obětující nabízí Bohu jen to, co dříve od něj dostal. Nikde není řečeno, že přivede svého býka, svého berana, svou hrdličku apod. Tím uznává Boha za svého Pána a vyznává, že mu náleží se vším, co má.“⁵⁰

Velké množství rozličných obětí, které ze Starého zákona poznáváme, lze snadno roztřídit do dvou skupin odlišených navzájem podle určení. „Jde o oběti obecnství a oběti darovné. Darovné oběti se darovaly Bohu a obětník z nich pro sebe neměl nic (jen kněží jako prostředníci dostali svůj díl), z obecnstevních se část oddělila pro Boha a zbytek posloužil k obětnímu hodu obětujících.“⁵¹

„Jako se různá ujednání mezi lidmi utvrzovala obětními hody, tak se obětním hodem utužovalo i obecnství mezi věřícími a Bohem. Právě tyto hody jsou podstatnou složkou obecnstevních obětí, příznačných pro starší období života lidu staré smlouvy. Byla to doba, kdy si příslušníci rodů, čeledí i kmenů byli rovni a také stařešinové byli jen první ze sobě rovných. Bůh byl svému lidu otcem a při obětních hodech neviditelně zasedal ke stolu v čele obětníků. Jemu se oddělovaly vybrané kusy obětovného zvířete, především tuk a droby, kdežto ostatní snědli hodovníci. Společné hodování utužovalo vzájemné svazky mezi lidmi i svazek mezi nimi a jejich Bohem.“⁵²

⁴⁹ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 31.

⁵⁰ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 334.

⁵¹ BIČ, M. *Ze světa Starého zákona II.díl*, s. 394.

⁵² Tamtéž, s. 394.

1.5 Pravidla určující chování ke zvířatům

*„Spravedlivý cítí i se svým dobyt看em,
kdežto nitro svévolníků je nelítostné.“*
(Př 12,10)

Hospodin pověřuje člověka úkolem být dobrým pastýřem celému stvoření, ale zodpovědně se má chovat i k jednotlivým zvířatům, která jsou mu svěřena do péče.

Celá řada náboženskoprávních ustanovení pohlíží na domácí zvíře téměř stejně jako na člena domácnosti. „Zvířata požívají speciální právní ochrany, která se odvozuje z jejich faktické bezmoci vůči lidem v prostředí mišpachy.“⁵³

Zákony, které dosvědčují péči člověka o zvíře jsou například tyto:

- Zvíře má právo na odpočinek. Spolu s lidmi o šabatu přestává pracovat.

„Po šest dnů budeš konat svou práci, ale sedmého dne přestaneš, aby odpočinul tvůj býk i osel a aby si mohl odechnout syn tvé otrokyně i host.“ (Ex 23,12)

- Během léta odpočínutí má být vše, co vyroste na poli, ponecháno divé zvěři.

„Sedmého roku ji necháš ležet ladem. Nebudeš ji obdělávat, aby jedli ubožáci z tvého lidu, a co zbude, spase polní zvěř.“ (Ex 23,11)

- Zvíře má právo na část z plodu své práce:

„Při mlácení nedáš dobytčeti náhubek.“ (Dt 25,4)

- Zvíře v nesnázích má právo na bezprostřední pomoc člověka, a to i v případě, že zvíře patří nepříteli:

„Když uvidíš, že osel toho, kdo tě nenávidí, klesá pod svým břemenem, zanecháš ho snad, aniž ho vyprostíš?“ (Ex 23,5)

„Obecně vzato zvířata požívají stejné ochrany jako chudí, slabí a cizinci. Dokonce i tam, kde jsou zvířata považována za potravu pro člověka, projevuje se

⁵³ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, [cit. 2009-12-10]. Dostupné na: <<http://www.tydlitova.net/vztahclazvvtn.htm>>.

tento ochranný duch: například při hnízdění je zakázáno vzít matku současně s ptáčaty nebo vejci. (Dt 22,6)⁵⁴

„Zdá se, že tyto zákony počítají s tím, že lidé mají k živočišnému i rostlinnému světu odpovědnost, a že jistý druh jednání je vůči němu „nefér“ a jenom jej využívá. Stejná myšlenka může vést za známým nařízením „*Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky*“ (Ex 23,19). Odtud pochází typický židovský zvyk nemíchat maso s mlékem, což zásadně ovlivňuje velkou část židovských pokrmů a uspořádání židovských kuchyní. Nikdo zcela přesně neví, jaký význam to původně mělo, zdá se však, že to vychází ze stejné myšlenky jako nařízení o ptačím hnízdě. Je ohavné použít stejné mléko, kterým se kůzle krmilo, k jeho uvaření. Je zruďné se zvířetem dělat něco, co by všichni, kdyby se něco podobného stalo v lidském světě, považovali za ohavnost.“⁵⁵

Staří Izraelité dodržovali nejenom tato, ale veškerá pravidla především proto, že jejich morální chování vycházelo z vděčnosti Bohu. Božím nařízením je třeba naslouchat ne pouze kvůli tomu, že je uděluje Bůh. „Bůh má prostě na poslušnost nárok, protože pro svůj lid udělal mnoho dobrého.“⁵⁶

1.6 Shrnutí

- Ve Starém zákoně se setkáváme s reflexí vztahu člověka a zvířete na mnoha místech a v různých situacích. Biblická svědectví vidí lidi a zvířata v těsném společenství. Život těchto partnerů před Bohem byl svázán pevným poutem. V rovině spíše pragmatické, souvisejícím s životem starých Izraelitů.
- Bohem pevně stanovený řád určoval v jakých mezích může člověk využívat služby zvířat. Člověk si také uvědomoval své výsadní postavení ve stvoření, které ho zavazuje k zodpovědnému panování nad stvořením.

⁵⁴ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 86.

⁵⁵ BARTON, J. *Etika a Starý zákon*, s. 46.

⁵⁶ Tamtéž, s. 91.

- Zvířata můžou být člověku jednak velkou pomocí, mohou ale představovat také stejně velké nebezpečí. Nadání a schopnosti zvířat byli sice opěvovány, na druhé straně například síla a rychlost zvířat bývala v řadě případů při náhodném setkání pro člověka osudová.
- Člověk mohl konzumovat i maso zvířat, ale vždy za podmínek pevně stanovených Bohem. Člověk vnímal zvíře jako dar od Boha, za který má zodpovědnost. Jakkoli mohlo být zvíře loveno a požíváno, tak vždy pouze pro účely nasycení, nikoli pro sportovní požitek. Zvíře mělo také svá práva, jako například nárok na mzdu nebo den pracovního klidu.

2 Dnešní vztah člověka ke zvířatům

Soužití lidí a zvířat je v poslední době věnováno hodně pozornosti. Jeho tematizace je moderní záležitostí a odráží spíše krizi tohoto vztahu. V naší společnosti je poměrně hluboce zakořeněný nadřazený postoj ke zvířatům a k přírodě obecně. Zvířata vnímáme pouze jako věci, se kterými si můžeme dělat, co se nám zlíbí.

Náš dnešní pohled na zvířata by se dal rozdělit na dva naprosto odlišné postoje. Na jedné straně zvířata v podobě domácích miláčků polidšťujeme. Na druhé straně dochází k degradaci zvířat na pouhé stroje a věci.

Zvířata také vytlačujeme z jejich přirozeného prostředí. Lidé rozšířili svůj prostor na úkor zvířat. Zvířata jsou ovládána lidmi jako nikdy předtím a podléhají jejich libovůli.

2.1 Panský postoj

Tradiční lidský postoj je silně antropocentrický. Člověk se vidí jako střed veškerého dění a zvířata pojímá jako pouhý nástroj k realizaci lidských cílů. Z antropocentrického vnímání světa pak vyplývá nadřazený panský postoj. Své panství však člověk vnímá tak, že jej oprošťuje ode všeho ohledu s níže postaveným. „Náš evropský panský postoj předpokládá nadřazenost nad vším, jak nad mimoevropskými národy, tak nad zvířaty.“⁵⁷

S antropocentrickým vnímáním světa souvisí mnoho našich zažitých myšlenkových schémat. Například tradiční dělení zvířat na oblíbená a neoblíbená. V rámci toho schématu zacházíme úplně jinak s kočkou než s prasetem. Jediným důvodem, proč těmto zvířatům nepřiznáváme stejné právo je náš subjektivní pohled na ně. Odlišný pohled na zvířata může být dán např. citovou vazbou, vzhledem zvířete či naopak jeho využitelností pro hospodářské či jiné účely. Mechanické pojetí zvířat či jejich polidšťování je často založeno na iracionálním základě. „Vztah lidí ke zvířatům a stejně tak i obliba určitých druhů zvířat se

⁵⁷ Srov. KOHÁK, E. *Zelená svatozář*, s. 30.

naprosto neřídí rozumem, ale spíše vrozenými vzorci chování, podle kterých člověk zvířata posuzuje.⁵⁸

Často zvířata dělíme na „užitečná“ a „neužitečná“. Z tohoto rozlišení automaticky odvozujeme právo „škodlivé“ a „přemnožené“ živočichy zabít. Mnoho druhů zvířat je ovšem přemnoženo v důsledku našeho vlastního zásahu. Například pokud zvířata uměle uvedeme do prostředí, kde nemají přirozeného nepřítele nebo mají nadbytek potravy, popřípadě pokud jejich přirozeného nepřítele sami zlikvidujeme. Snadno se může stát, že se zvířata v takových podmínkách přemnoží a začnou nám být „na obtíž“.

2.2 Zvíře jako věc

Zvíře lze považovat za hmotný organismus či přímo stroj, bez nároku na jakékoli ohledy. „Člověk moudrý posunul živočišné druhy do funkce zboží či věcí potřebných k naší existenci. Chovatelé zvířat se stali výrobci, což v zemědělské produkci učinilo zejména z domácích zvířat věci, které se díky úmyslně zavřeným očím drtivě většiny lidské populace mění v chutné, dokonale zabalené balíčky masa, které naprosto neprozrazují svůj původ ve zvířecích tělech.“⁵⁹

Věcí se ovšem nestala pouze hospodářská zvířata. Také z chovu zvířecích miláčků se stal velmi výnosný obchod. Do České republiky se ročně pašují drobní savci, ptáci, plazi, obojživelníci a akvarijní ryby.

I naše řeč a používané výrazy jsou odrazem našich zažitých postojů a společenských norem. Jestliže například říkáme „výroba masa“ dáváme tím bezděčně najevo, že zvířata jsou pro nás jen věci, materiálem.

Používáním jazyka si také chceme tabuizovat ve svém jídelníčku smrt. V dnešní době odlišujeme pouhé „maso“ od předtím živých zvířat z nichž bylo získáno. Tím jsme si neutralizovali násilí, prolévanou krev a zabíjení. Mluvíme o „prasátku“, „kravičce“ nebo „ovečce“, zatímco na talíři je „vepřové“, „hovězí“ nebo „skopové“.

⁵⁸ VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*, s. 14.

⁵⁹ Tamtéž, s. 129.

2.3 Paradox dnešní doby

Albert de Pury vidí náš dnešní pohled na zvířata ve třech rovinách. „Všechny tři svědčí o úpadku lidského vztahu ke zvířatům.

1. V první řadě jsou zvířata vnímána jako dobrý materiál, který je člověku jednoduše k dispozici.
2. Zvířata jsou vnímána jako mazlíčci, jako jakési objekty něžné přízně.
3. Zvířata jsou vnímána jako cosi exotického.“⁶⁰

„Zdá se, že náš běžný postoj vůči zvířatům charakterizují tři tendence či spíše trojí nebezpečí: zvěcnění zvířete, jeho infantilizace a redukování zvířete na cosi exotického, bizarního nebo obludného.“⁶¹

Naše odlišné pohledy na zvířata vedou k paradoxní situaci. Stojíme na jedné straně v nebezpečí mechanizace zvířat, na druhé straně v nebezpečí jeho polidštění. „Naše současné postoje jsou poznamenány jak průmyslovou, tak demokratickou revolucí. Průmyslová revoluce ruší každodenní, bezprostřední vztah lidí ke zvířatům. Nejezdíme na koňských spřeženích, nechováme dobytek. Běžně se setkáváme se stroji, ne se zvířaty... Zároveň však demokratická revoluce zproblematizovala představu hierarchického uspořádání společnosti na „vyšší“ a „nižší“.“⁶²

Lidé si začínají novým způsobem uvědomovat svoji lidskost. Zvýšená citlivost se začala projevat i v soucitu se zvířaty. Lidé si začali uvědomovat, že svým jednáním můžou zvířatům způsobovat bolest a utrpení a toto zjištění se stalo hlavním argumentem, proč by měla mít zvířata právo na ohleduplné zacházení.

„Odtud moderní dilema: průmyslová revoluce si vyžaduje vykořisťování zvířat, demokratická revoluce vyžaduje soucit. Řešíme to většinou pokrytectvím: oplýváme láskou ke svým miláčkům a raději se neptáme, odkud pocházejí maso a léky.“⁶³ Například leckteří chovatelé domácích zvířat mají velkou potřebu dokazovat okolí svou láskou ke zvířatům potažmo dobročinnost tím, že říkají:

⁶⁰ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 32.

⁶¹ Tamtéž, s. 33.

⁶² KOHÁK, E. *Zelená svatozář*, s. 32.

⁶³ Tamtéž, s. 32.

„Jak já bych mohl trápit zvířata, vždyť jsem milovníkem psů!“ Blahobyt svého psa pak dotyčný samozřejmě zajišťuje spotřebou značného množství masa z velkochovů. „Mnozí domácí mazlíčci si tak žijí vskutku královsky, zatímco jejich stíny - zvířata ve velkochovech - naopak můžeme přirovnat ke galejníkům.“⁶⁴

2.4 Zvířata jako domácí mazlíčci

Vlastnit nějaké domácí zvíře se stalo v poslední době velkou módou. Domácích zvířat – od psů a koček k morčatům a zlatým rybičkám – stále přibývá. Jsou to nezbytní domácí mazlíčci a společníci nejen dětí a osamělých lidí, ale i mnoha dalších. Mezi nejoblíbenější a nejčastěji chovaná zvířata patří psi. Mají také mezi ostatními doma chovanými zvířaty výjimečné postavení. Chovatelé psů netvoří žádnou minoritu.

Češi jsou velkými milovníky psů i v evropském měřítku. „Nějakého psa vlastní celých 41% domácností (ve Francii je to 38%, ve Švýcarsku pouze 10%). Jenom v Praze žije ke 150 tisícům psů, celkem v Čechách 1,7 milionu.“⁶⁵

Úloha současného chovu domácích mazlíčků ve městech je mnohem důležitější než tomu bylo v historii. „Dnešní přetechnizovaná dějinná epocha přinesla mnoho sociálních a psychologických problémů. Odcizení se přírodě přineslo mnoho negativ, včetně stále vzrůstajícího počtu onemocnění civilizačními chorobami. Mnohé z nich jsou psychogenního původu...Proto je pro člověka velmi důležité posílení dlouhodobých kamarádských vztahů se zvířetem.“⁶⁶

Nárůst zájmu zaznamenává také chov exotických zvířat. Každý rok jsou tisíce divokých zvířat vytrženy ze svých přirozených stanovišť a převezeny na velké vzdálenosti k prodeji jako módní, exotičtí mazlíčci. Mnoho z těchto zvířat ani nepřežije tuto silně stresující situaci. Dalším problémem je, že mnoho lidí, kteří si berou exotická zvířata na chov není schopno jim zajistit speciální péči

⁶⁴ KOUCKÁ, P. Miláčci i otroci (o vztahu lidí ke zvířatům), *Psychologie DNES*, s. 13.

⁶⁵ Tamtéž, s. 14.

⁶⁶ LACINOVÁ, J. Proč člověk chová domácí mazlíčky (a někdy i dost exotické)?, *Psychologie DNES*, s.13.

a ochranu, kterou tato zvířata potřebují. Důvodem, proč dnes lidé v takové míře chovají cizokrajná zvířata může být pocit jedinečnosti. „Velkou roli hraje potřeba být nějak jedinečný, trochu se vymykat relativní šedi kolem nás, potřeba ukázat, že jsme zajímaví, neotřelí, že dovedeme prostě „něco“. Do úvahy také spadá potřeba dodat sám sobě odvalu, snížit nejistotu v tak proměnlivém světě kolem nás.“⁶⁷

Vzniká velmi blízký vztah mezi člověkem a jeho zvířetem. Zvířatům se dostává velké pozornosti, jsou dobře krmení. I ti nejchudší chtějí mít psa, jako přítele i jako podřízeného. V obou případech však vzniká vztah vzájemnosti.

Důležitou roli hraje i touha po nových poznacích a zážitcích se zvířaty. „Zkoumání zvířecího světa ještě nikdy nebylo tak intenzivní. Vědecké práce z této oblasti jsou velmi populární. Knihy a filmy o zvířatech se prodávají ve velkém množství.“⁶⁸

„Pozorování zvířecích miláčků vede k všimání si zvířat už ne jako nástrojů, nýbrž jako subjektů. Čím více lidé pozorují zvířata o sobě a pro sebe, tím víc se prosazuje názor na zvířata jako cítící, rozumná a odpovídající. S tím dochází i k přehodnocení představ o lidské nadřazenosti. Lidé si uvědomují, že sami nejsou o nic lepší než zvířata – a že zvířata jsou stejně dobrá jako lidé.“⁶⁹

Domácím mazlíčkům jsou často prisuzovány lidské vlastnosti. Lidé dnes také často usuzují, že zvířata jsou schopná myšlení a rozumného uvažování. „Postupně přistupujeme k tomu, že zvířata mají své způsoby dorozumívání a tudíž i vědění. Odtud závěr, že orangutan je předchůdcem člověka a že plné lidství je prostě otázkou sociální evoluce.“⁷⁰

Lidé vidí něco ze sebe sama a svých vlastních životů odrážet se na zvířatech a jejich chování. „Tím, že jsou zvířatům připisovány lidské vlastnosti, mohou uvádět lidi do světů, do kterých by se jinak nikdy nedostali. Objevují se jako symbolické figury v našich snech. Zvířata mají v lidské mysli a fantazii něco

⁶⁷ ŠÍPEK, J. Proč člověk chová domácí mazlíčky (a někdy i dost exotické)?, *Psychologie DNES*, s.13.

⁶⁸ BIRCH, CH., VISCHER, L., *Život se zvířaty*, s. 10.

⁶⁹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*, s. 39.

⁷⁰ Tamtéž, s. 39.

jako „druhou existenci“. Zvířata zaujímají velmi významné místo v oblasti lidské imaginace, aniž by to mělo něco společného se skutečnou existencí toho či onoho zvířete.“⁷¹

Polidšťování zvířat sebou přináší ale řadu problémů. „Jakkoli jsou následky mechanistického pojetí zvířat úděsné, jejich polidšťování může mít v praxi neméně závažný efekt.“⁷²

2.4.1 Zvíře jako přítel a člen rodiny

Člověk chová i v přeplněném městském bytě nejrůznější zvířata. Často se s nimi snaží komunikovat podobně jako s vlastním druhem. Mluví na ně, svěřuje jim se svými problémy. Mezi ním a zvířetem se vytváří silné pouto. „Mnohdy si tak lidé kompenzují svůj nedostatek sociálních vazeb s lidmi.“⁷³ Nacházíme ve zvířatech nové přátele. Přirozeným způsobem nám přináší úlevu od stresu, přináší člověku radost a často vyplňují samotu.

Domácí mazlíčci se stali součástí rodiny a mnozí lidé jsou za ně schopni utratit takové částky, které by nebyli ochotni utratit ani kvůli vlastním dětem. „U některých lidí může láska k psovi převážit nad vztahy k příslušníkům vlastní rodiny.“⁷⁴ V poslední době je například možné sledovat velký nárůst zájmu o nadstandardní služby určené přímo pro psy. Například čím dál více chovatelů vyhledává pro své čtyřnohé kamarády služby psího terapeuta. Velký zájem je o psí psychology, dietology, ale také o psí lázně. Pro majitele náročnějších zvířat se zlepšují služby i v některých hotelích. Pes se může těšit na aromaterapii nebo může relaxovat při masáži. „Většinou je o psy velmi dobře postaráno a dostává se jim péče, která jde často až na úkor členů rodiny. I v sociálně slabších rodinách není výjimkou, že lidé na svém psím miláčkovi nešetří a například za krmivo nebo veterinární služby utrácí částky, které v rodinném rozpočtu rozhodně nepřebývají.“⁷⁵

⁷¹ Srov. BIRCH, CH., VISCHER, L., *Život se zvířaty*, s. 10.

⁷² ZÁMEČNÍK, J. *Člověk a zvíře-hledání etického vztahu*, s. 64.

⁷³ FRAŇKOVÁ, S., BIČÍK, V, *Srovnávací psychologie a základy etologie*, s. 21.

⁷⁴ PETR, J. *Psi nás mají přečtené, Psychologie DNES*, s. 29.

⁷⁵ Tamtéž, s. 29.

Osamělým lidem nahrazuje pes kamaráda, životního druha či dítě. Mnozí lidé vnímají svá zvířata jako náhradu za vlastní potomky a věnují jim veškerou svou lásku a peníze. Vlastní rodina potom přijde zkrátka. S příchodem psa se speciálními požadavky na péči se život leckde mění skoro jako s příchodem dítěte. „Některá „polštářová“ plemena jsou malým dětem svým způsobem i trochu podobná. Hravé chování, velikost miminka, zkrácený čenich, oči posunuté dopředu.“⁷⁶

„Vedle vlastního vztahu však péče o psa umožňuje i kontakt s dalšími lidmi – setkávání se sousedy, známosti mezi pejskaři.“⁷⁷

Pes ale nemusí být pouze náhražkou chybějících či nefunkčních vztahů s lidmi. „Například někteří rodiče kupují psa svým potomkům, aby je naučili zodpovědnosti“⁷⁸

„Pravdou ovšem je, že stejně tak, jako psi mnoha lide pomáhají, způsobují řadu problémů v občanském soužití.“⁷⁹ Sousedy obtěžují štěkotem či vytím a městské parky znečišťují exkrementy. Řada lidí se psů bojí.

2.4.2 Etické problémy v chovu domácích zvířat

Pro domácí mazlíčky by leckteří chovatelé udělali vše, co jim na očích vidí. Přesto jim často způsobují zdravotní problémy způsobené například šlechtěním. Lidé často nacházejí oblibu v určitých fyzických atributech především u psů a koček na úkor zvířat samotných. Šlechtění zvířat pro zvýraznění nějaké fyzické vlastnosti totiž někdy znamená, že se u nich zvýší pravděpodobnost různých zdravotních obtíží. „Šlechtěním může docházet i ke vzniku „záměrných vad“, které chovatelé způsobili tím, že pokračovali v selekci na znaky, které jim připadaly zábavné, s plným vědomím, že zvířata která šlechtí, nesou velké riziko (či jistotu) strádání bolestí, utrpením, nepohodou či dlouhodobým postižením.“⁸⁰

Dalším problémem jsou cvičitelské programy. „Jedná se o behaviorální problémy, které nejsou založeny na využívání přirozené motivace, ale na

⁷⁶ KOUCKÁ, P. Milácci i otroci (o vztahu lidí ke zvířatům), *Psychologie DNES*, s. 14.

⁷⁷ Tamtéž, s. 15.

⁷⁸ Tamtéž, s. 14.

⁷⁹ Tamtéž, s. 14.

⁸⁰ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*, s. 246.

potlačování přirozeného chování. Mnoho psů se cvičí k tomu, aby lovili, ale neútočili (např. pastevečtí psi), nebo přinášeli potravu, ale nejedli ji (např. přinašeči lovných ptáků). Když je pes vycvičen k tomu, aby na příkaz pozměnil své přirozené vzorce chování, nemělo by nás překvapovat, že na tuto frustraci reaguje přemrštěně, když se vymkne kontrole.“⁸¹

U domácích mazlíčků také dochází při nesprávném chovu k mnoha dalším behaviorálním problémům. „Jedná se o poruchy orálního chování, poruchy vyvolané způsobem chovu, poruchy sociálního chování (mezi zvířaty a mezi zvířaty a lidmi) a nakonec poruchy sexuálního chování.“⁸² Tyto problémy vznikají nevhodným způsobem krmení, souvisí s nevhodným fyzickým či sociálním prostředím nebo jsou spojeny s neodpovídajícím sociálním kontaktem s ostatními zvířaty a lidmi.

Lidé se také dopouští na zvířatech mnoha chyb, když jim narušují nějakým způsobem jejich přirozené sociální chování. „Odpírat kočkám možnost zkoumat okolí, lovit, pářit se a ostřit se drápkami, to vše představuje porušování svobody projevit své přirozené chování.“⁸³

Je jisté, že mnohá domácí zvířata nežijí v přirozeném prostředí. Zvířata, která žijí s lidmi v jejich stísněných příbytcích často trpí, aniž by si to jejich chovatelé uvědomovali. Otázkou, kterou si chovatelé ovšem nepokládají, zůstává: „Žijí tato zvířata v prostředí, kterému se umí přizpůsobit, aniž by trpěla?“

2.4.3 Zvíře jako lékař a asistent

Zvířata jako pes nebo kůň pomáhali člověku odnepaměti. Pes střežil lidská obydlí před šelmami nebo hlídal stáda, kůň zase poskytoval člověku potravu a byl používán k tažení nákladů.

V dnešní době mnozí psi pracují jako záchranáři tonoucích z vody, hrabou v lavinách. Ani práci dnešní moderní policie si bez služebních psů neumíme představit: vyhledávají drogy, zbraně, bomby.

⁸¹ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*, s. 235.

⁸² Tamtéž, s. 233.

⁸³ Tamtéž, s. 238.

Lidé začali v posledních letech využívat zvířata také k léčbě psychických i fyzických obtíží. „Léčebné využití zvířat má v České republice zatím velice krátkou historii. Prudký rozvoj byl zaznamenán až po roce 1990.“⁸⁴

Takovým příkladem, kdy se využívá pozitivního působení například psa a koně na člověka je canisterapie nebo hipoterapie.

Canisterapie se využívá například v logopedii a při rozšiřování slovní zásoby. Speciální cvičení se psem vede ke zvyšování svalových aktivit. K protahování, zlepšení přirozeného průtoku krve a dalších funkcí se používá polohování. Všeobecně se rozvíjí hrubá i jemná motorika pohybu. U psychických problémů se využívá canisterapie především v úlevě od nich a k rozvoji komunikace. Zvíře se stává předmětem rozhovoru. Oklikou přes zvíře, které navodí téma rozhovoru, se otvírá sám pacient svému terapeutovi. Pes se může stát podnětem pro trénink kreativity (předmět kreslení, malování, modelování).

Slepečtí psi zase umožňují vést poměrně samostatný život nevidomým lidem. Pes je vycvičen k bezpečné navigaci prostoru. Dokáže najít určené místo, převést nevidomého přes silnici apod.

Asistenční psi jsou speciálně vycvičeni pro pomoc špatně pohyblivé osobě, která je např. na vozíku. Umějí rozsvítit – zhasnout, podávat předměty, vyndávat prádlo z pračky, přinášet zvonící telefon apod. každý pes je cvičen předem přesně pro potřeby konkrétní osoby.

„Hipoterapie, přesněji, hiporehabilitace je zvláštní metoda rehabilitace, která využívá terapeutického ježdění na koni u pacientů s dětskou mozkovou obrnou, roztroušenou sklerózou, ortopedickými vadami, vadným držením těla, nevidomých apod. k nácviku chůze, prostorové orientace a správného držení těla prostřednictvím stimulace posturálních svalů pohybem koně.“⁸⁵

⁸⁴ NERADŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata léčí*, s. 27.

⁸⁵ GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*, s. 24.

2.5 Etické problémy ve vztahu k zvířecím druhům

„Z celé řady etických problémů, které v současné době souvisí s naším vztahem ke zvířatům, vystupují do popředí zvláště dva základní okruhy. Ty jsou obecně vymezeny tím, zda se zaměřujeme na druh nebo na jedince.“⁸⁶

První okruh souvisí s otázkou vymírání celých skupin živočichů - jejich hubení. „Celkový úbytek původních druhů fauny byl v ČR v posledních letech vystupňován velkoplošnou a průmyslovou zemědělskou i dřevařskou výrobou. Znečištění vody, vysoušení, urbanizace, neusměrněné rekreační a turistické aktivity přispívají k úbytku přirozených biotopů a bývají příčinou mizení rostlin a živočichů. Mnoho druhů není bezprostředně ohroženo, avšak trpí tím, že celkový počet jedinců daného druhu klesá, a tím se snižuje jeho genetická variabilita.“⁸⁷

„Necitlivé zásahy v redukci fauny člověk nedokáže nijak nahradit. Křížení, domestikace a genetické zásahy jsou zoufale málo.“⁸⁸

2.6 Etické problémy ke zvířeti jako k individu

„Ve vztahu ke zvířeti jako individu narážíme především na dva základní problémové okruhy: velkochovy a pokusy na zvířatech.“⁸⁹ „Hrůza masných velkochovů a laboratorního pokusnictví není jen chyba na kráse. Je to zásadní selhání této civilizace, která je ochotná podrobit cítící bytosti nesmírnému utrpení jen proto, že zisky jsou pak vyšší.“⁹⁰ Tyto problémy souvisí s uspořádáním a fungováním naší společnosti. Na tento druh týrání společnost příliš nereaguje, protože tato zvířata se zdají být anonymní až abstraktní. Zdají se nám být příliš vzdálená. Co nevidíme, to poměrně snadno akceptujeme.

„Tyto oblasti patří do strukturálního-institucionalizovaného týrání, které se děje „s pozhledáním“ institucí a bývá širokou veřejností bezděčně schvalováno. Na jiném základě než institucionalizovaná společenská krutost stojí spíše individuální

⁸⁶ ZÁMEČNÍK, J. *Člověk a zvíře-hledání etického vztahu*, s. 65.

⁸⁷ BÍZEK, V. aj. *Deset let udržitelného rozvoje*, s. 20-21.

⁸⁸ ZÁMEČNÍK, J. *Člověk a zvíře-hledání etického vztahu*, s. 65.

⁸⁹ Tamtéž, s. 66.

⁹⁰ KOHÁK, E. předmluva k: SINGER, P. *Osvobození zvířat*, s. 8.

zbytečná svévolná krutost, která pramení z nedostatku soucitu.“⁹¹ Svévolné týrání spočívá v tom, že se člověk chová nezodpovědně ke zvířeti, které si vybral jako svého společníka nebo si pořídí zvířata, kterým nemůže zajistit vhodné podmínky. Svévolné týrání na rozdíl od institucionalizovaného týrání nepřináší žádný hospodářský ani jiný užitek pro společnost. Teprve když si představíme, že bychom takovému zacházení měli vystavit nám známé nebo oblíbené zvíře, uvědomíme si, že takové zacházení je kruté. Na rozdíl od institucionalizovaného týrání na svévolné týrání reagujeme velmi citlivě.

2.6.1 Velkochovy

Zdeněk Veselovský konstatuje, že: „Velkochovy domácích zvířat se bohužel staly i dokladem nejhlubšího úpadku morálního vztahu člověka k živému tvoru za celou dobu jejich vzájemné existence.“⁹²

Zvířata jsou vykořisťována v takové míře, která nemá v historii obdoby. „Zvláště při chovu zvířat na maso a mléko se ukazuje, že ekonomické zájmy dokážou často na hlavu porazit snahy o humánnější zacházení s tvory, které jsem si domestikovali.“⁹³ Na prvním místě je zisk a hospodářský užitek a až daleko za tím se řeší uspokojivé životní podmínky zvířat. E. Kohák ve své knize *Zelená svatozář* píše: „Základním předpokladem je, že všechen nižší svět byl stvořen pro člověka a existuje jen proto, aby mu sloužil. Už malé dítě se naučí, že smyslem vepře je vepřová a ne život vepře, jeho radost a bolest.“⁹⁴

Ve velkochovech je maximální množství zvířat chováno na co nejmenším prostoru za co nejnižší cenu. Tento způsob chovu naprosto neumožňuje uspokojit přirozené potřeby zvířat a nevyhnutelně vede k jejich strádání. Nenaplnují se základní životní potřeby jako jsou pohyb, sociální kontakt nebo snadný přístup k čerstvé vodě a krmivu. „V jakémkoli chovu, kde jsou v jedné budově ustájeny stovky zvířat, je nemožné pečovat o jednotlivá zvířata. To je potenciální riziko životní pohody jedince, jestliže se něco pokazí. Každý jedinec, který vybočí

⁹¹ CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*, [cit. 2009-11-03]. Dostupné na: <<http://www.ochranazvirat.cz/275/35/cz/file>>.

⁹² VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*, s. 8.

⁹³ ZÁMEČNÍK, J. *Člověk a zvíře-hledání etického vztahu*, s. 67.

⁹⁴ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*, s. 32.

z průměru kvůli špatnému zdravotnímu stavu, narušenému vývoji nebo nechuti soupeřit u krmného žlabu, má malou šanci, že ho soucitný ošetřovatel vyléčí. A tak tovární chovy zavedly neodarwinistickou variantu principu o přežití těch nejzdatnějších.“⁹⁵

2.6.2 Pokusy na zvířatech

Druhou oblastí jsou pokusy na zvířatech. Existuje jeden podstatný rozdíl mezi zvířaty chovanými na jídlo a zvířaty používanými na vědecké pokusy: „Všechny experimenty počítají s tím, že budou působit určitou míru bolesti, utrpení, úzkosti či trvalého poškození. Miliony hospodářských zvířat do jisté míry trpí také, neexistuje zde ovšem žádný úmysl působit těmto zvířatům utrpení nebo trvalé poškození.“⁹⁶

Poměrně novou formou experimentování se zvířaty je výzkum transplantací orgánů, například srdce nebo jater, ze zvířat na člověka. „Otázkou je, zda „Máme právo dívat se na zvířata jako na chodící náhradní díly pro člověka?“ Jakmile jsou novými technologiemi, uplatněnými na zvířatech, zajištěny výhody pro člověka, příliš ochotně předpokládáme, že dobré je to, co je dobré pro nás.“⁹⁷

Nejjednodušším a nejefektivnějším způsobem, jak zamezit strádání zvířat, je některé pokusy vůbec neprovádět. Velká část pokusů je totiž z mnoha různých hledisek zbytečná. Jaké jsou tedy ty zbytečné pokusy? „Jde například o případy, kdy se za účelem zisku a konkurenčního boje firem uvádějí na trh nové a nové léky, které jsou jen kopiemi léků, které na trhu už existují (jde např. o léky na bolest hlavy apod.). V mnoha případech se to patrně týká také pokusů v rámci základního výzkumu, například pokud ověřují dávno známé nebo banální skutečnosti. Často se také na zvířatech zbytečně testují chemické látky, které už otestovala jiná firma (nebo i více firem), ale výsledky pokusů drží jakožto

⁹⁵ WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*, s. 103.

⁹⁶ Tamtéž, s. 188.

⁹⁷ BIRCH, CH., VISCHER, L., *Život se zvířaty*, s. 80.

obchodní tajemství v tajnosti. A nakonec stojí otázka - potřebujeme stále nové a nové pesticidy, potravinářská barviva či leštidla na nábytek?⁹⁸

U zvířat používaných pro vědecké účely se do jisté míry utrpení vyhnout nelze, je ovšem potřeba toto utrpení omezit na nevyhnutelně nutnou úroveň.

2.7 Shrnutí

- Dnešní pohled na zvířata je v mnohém odlišný než tomu bylo dříve. Vztah mezi lidmi a zvířaty prodělal v kontextu technologické civilizace zásadní změny.
- Na jedné straně nejsme na zvířatech tolik závislí jako dříve, protože pomoc zvířat v mnoha oblastech není už pro nás tak nutná. Přesto se dá stále mluvit o určitém druhu závislosti a to závislosti citové. Jsme závislí na svých domácích mazlíčcích a někdy máme i pocit, že jsou pro nás důležitější než lidé.
- Naučili jsme se zvířata využívat i tam, kde to dříve nebylo obvyklé. Objevili jsem, jak blahodárné účinky mají zvířata na lidskou psychiku. Zvířata používáme na různé druhy terapií.
- Úplně odlišně se chováme k hospodářským zvířatům a k pokusným zvířatům, která jsme degradovali na pouhé stroje.

⁹⁸ AUTOR NEUVEDEN. *Pokusy na zvířatech*, [cit. 2009-11-10]. Dostupné na: <http://www.ochranazvirat.cz/275/36/cz/file/>.

3 Srovnání vztahu člověka ke zvířatům v Starém zákoně a dnes

Určující biblické hledisko pro vztah člověka a zvířete se může na první pohled zdát vzdálené současné realitě. Problémy dnešní doby jsou daleko za hranicemi uvažování biblického člověka. Jsou světu Bible cizí.

Vztahy mezi lidmi a zvířaty jsou dnes určovány jinými významy. Přesto může být v mnohém starozákonní pojetí inspirující pro tento vztah i dnes.

3.1 Boží řád ve stvoření

Ve Starém zákoně se uplatňuje řád, podle kterého je člověku předána moc nad zvířaty. „Aby vyniklo to jedinečné, co Bůh zamýšlí, slyšíme nejprve o vytvoření živočišstva, které je přivedeno k člověku. Člověk všechny tvory pojmenuje. Jasně se tím uplatňuje řád, podle něhož mu je předána moc nad nimi. Právě dávání jména ukazuje tímto směrem.“⁹⁹ Při tom si člověk uvědomí svojí odlišnost. Nyní se ukazuje, že zvířata nejsou člověku „na roveň“. „Problém je v tom, že člověk, který v ráji žije se zvířaty, nemůže s nimi vstoupit do plné komunikace, která by tento vztah učinila intenzivním.“¹⁰⁰

Starý zákon jasně ukazuje, že zvířata nejsou člověku rovna. Pouze člověk je rovnocenným partnerem pro člověka. „Hranice mezi člověkem a zvířetem je vyjádřena i faktem, že pouze člověku je vdechnut Boží dech. U všech zvířat, která povstala z prachu země, nic takového text nezmiňuje.“¹⁰¹ Člověk má podle Bible bezpochyby zvláštní postavení mezi všemi tvory. Přesto není svět zvířat v žádném případě zpochybňován. „Je s podivem, jak je svět zvířat včleněn do Božího plánu spásy. Smlouva s Bohem zahrnuje člověka i zvířata. Ohleduplnost vůči zvířatům je přikázáním. Zbožšťování zvířat, které bylo ve starém Orientě velmi rozšířeno

⁹⁹ BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*, s. 33.

¹⁰⁰ HELLER, J. *Člověk – pastýř stvoření*, s. 37.

¹⁰¹ KOPPOVÁ, J. *Starý zákon-kniha pro dnešní dobu*, s. 27.

a přinášelo s sebou nespočetné modly se zvířecí podobou, je však jednoznačně odmítnuto.“¹⁰²

Staří Izraelité si uvědomovali, co mají se zvířaty mnoho společného. Zároveň si byli vědomi rozdílů, které je od zvířat jasně oddělují. „Pro izraelskou víru jsou člověk a zvíře hluboce spojeni, sdílejí stejnou „podstatu“, jako stvoření žijí za stejných podmínek a podřízení jsou stejnému Bohu. A přesto jsou si vědomi vzájemné oddělenosti.“¹⁰³

Člověk je samozřejmě považován za toho, kdo má vůči zvířeti nadřazené postavení. Nesmí ale své pozice využívat na úkor zvířat. „Jako žádný lidský král nesmí se svými poddanými jednat jako s otroky, tak ani člověk nemá právo redukovat zvířata na pouhé věci.“¹⁰⁴

Dnes se často stává, že zvíře je považováno za náš vlastní druh. Polidšťujeme si zvířata a přistupujeme k nim jako k sobě rovným. „Chybným přístupem člověka se stává zvíře naším nadřazeným. Musíme si uvědomit, že stejně jako my zvířata polidšťujeme, tak i zvířata si nás představují jako své zvířecí partnery.“¹⁰⁵

Velkým problémem dneška je také antropomorfismus. „Velkým nebezpečím je antropomorfismus, přenášení lidských vlastností na zvíře. Opomíjejí se rozdíly mezi člověkem a zvířetem.“¹⁰⁶ Problém degradace člověka na pouhý živočišný druh je velmi nebezpečný.

Na druhou stranu jsme si zvířata posunuli do funkce zboží či věcí potřebných pro naši existenci. „Většina dnešních lidí vystupují jako absolutní vládcové či nejdokonalejší a nejvýkonnější nepřátelé všech zvířat.“¹⁰⁷

„Zvíře je stejně jako člověk Bohem stvořeno a milováno a stejně jako člověk živo z Božího milosrdenství. Jeho vztah ke Stvořiteli prostě jen není stejný

¹⁰² KOPPOVÁ, J. *Starý zákon-kniha pro dnešní dobu*, s. 27.

¹⁰³ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 123.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 123.

¹⁰⁵ VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*, s. 135.

¹⁰⁶ FRANKOVÁ, S. *Vztah mezi člověkem a zvířetem z pohledu etologie*, s.23.

¹⁰⁷ VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*, s. 129.

jako lidský: ubírá se jinými cestami a komunikuje jinými prostředky – pro člověka nepochopitelnými.¹⁰⁸

Systém, který byl ve Starém zákoně Bohem vytvořen bychom mohli převzít i pro dnešek. I pro dnešní dobu by se dal aplikovat tento řád, podle kterého jsme nad zvířaty nadřazeni, ale zároveň jsme tím za ně zodpovědní a nesmíme si je degradovat na úroveň věcí. Předělo by se tím polidšťování zvířat nebo v opačném případě jejich degradaci na pouhé věci, jak se dnes často stává.

3.2 Ohleduplné panování nad stvořením

Starozákonní Izraelité věřili, že vše okolo nich, celá země - tedy jak živočichové, tak rostliny a veškerá neživá příroda, nejsou ve vlastnictví lidí, ale že patří Bohu. „Země, s níž je spjat náš život, člověku nepatří. „Země je má,“ praví Bůh dle Třetí knihy Mojžíšovy (2,15). Toto konstatování nabývá v soudobé aplikaci tradičního judaismu vztah i ke globálním problémům. Oblast považovaná z hlediska talmudského práva za veřejnou – do níž se například zahrnují nejen řeky a ovzduší, ale třeba i ozonová vrstva – nepatří nikomu z lidí, musí sloužit všem.“¹⁰⁹

Člověk smí užívat bohatství země jen se svolením jediného, skutečného vlastníka, kterým je Stvořitel. „Židé dennodenně uznávají, že člověk není absolutním pánem světa.“¹¹⁰

Celá země je Božím stvořením a člověk dostává úkol čelit na zemi každému nároku na božství při němž by stvoření konkurovalo samotnému Stvořiteli. „Celá Bible je výsledkem velikého zápasu s mytologií, s nejrůznějšími bájnými představami a představou Matky Země. Z hebrejských výrazů „podmaňte“ a „panujte“ lze doložit, že se jedná o příkaz čelit nároku Země na božské uctívání.“¹¹¹ Víra Izraele sňala z člověka strach z démonických sil, jimiž se uprostřed přírody cítil být ohrožen. Až do nejnovější doby byl tento proces hodnocen vysoce pozitivně.

¹⁰⁸ PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*, s. 121

¹⁰⁹ PAVLÁT, L. Civilizační vize z pohledu judaismu. In *Sborník přednášek: Perspektivy trvale udržitelného způsobu života*. s. 36.

¹¹⁰ PAVLÁT, L. *Tamtéž*, s. 36.

¹¹¹ ONDOK, J. P., *Člověk a příroda (Hledání etického vztahu)*, s. 26.

Dnes prožíváme mocnou změnu, šok z ničení přírody: ze zničené krajiny, vymírání mnoha druhů zvířat a znečištění životního prostředí. Nyní jsou slyšet hlasy, že vinna tím vším je Bible. Tím, že ustanovila člověka pánem přírody, dala mu volnou ruku k bezohlednému rabování. Jako „koruna tvorstva“ si prý člověk mohl ke zvířatům a krajině dovolit, cokoliv chtěl.

Jak píše J. Heller, takovéto pojetí je velký omyl a tyto názory ukazují především na špatný vyklad tohoto textu. „Kdo užívá nároku na panování člověka nad Zemí tak, že jím zdůvodňuje svůj nárok na to, dělat si se Zemí, co chce, odpírá vlastně Božímu nároku, Božímu úkolu pro člověka a zneužívá tohoto biblického textu hrubým způsobem. Vytrhuje jej z kontextu literárního a náboženského, tak kulturně historického a vkládá si do něho svévolně, co se mu líbí.“¹¹²

„Panování nad zemí a nad zvířaty v původním znění a v původním smyslu znamená bránit jejich zbožňování. Jde o demytizaci, a přímým protějškem je pokušení „budete jako bohové.“¹¹³

Dnes je naopak obvyklé považovat člověka za dominantního vládce nad celou zemí. „Dnešním objektem tradiční etiky je předpokládané dominantní postavení člověka ve světě, interpretované v radikální verzi jako absolutní dominance člověka nad přírodou.“¹¹⁴

Přestože je jisté, že lidé v mnohém převyšují ostatní tvory, měli by si uvědomit, že nemohou být ničím neomezení vládci. „I když fenomén „člověk“ představuje kategorii, která v jistém smyslu přesahuje ostatní živý i neživý svět svou racionalitou a kulturní tvorbou, nevyplývá z toho ještě absence jakýchkoli vazeb, které by limitovaly jeho dominantní postavení a jím často osobované právo využívat jiných složek živého i neživého světa bez omezení, pouze ke svému prospěchu.“¹¹⁵

Pro dnešní dobu je charakteristické naše neomezené antropocentrické vidění okolního světa. „Antropocentrismus znamená orientaci na člověka jako

¹¹² HELLER, J. *Člověk – pastýř stvoření*, s. 26.

¹¹³ Tamtéž, s. 32.

¹¹⁴ ONDOK, J. P. *Člověk a příroda (Hledání etického vztahu)*, s. 18.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 18.

vládce přírody, který není omezován ve svém užívání přírody žádnými normami.“¹¹⁶ Judaismus sice upřednostňuje zájmy člověka, ale to nutně neznamená, že lidé smějí prosazovat jakákoli přání na úkor přírody a životního prostředí. „K etickému minimu všech národů patří podle judaismu ohled na živé tvory a citlivost vůči jejich utrpení.“¹¹⁷

Lidé by měli antropocentrické pojetí opustit a uvědomit si, že absolutním neomezeným vládcem člověk být nikdy nemůže. „Etika by měla překročit takovýto antropocentrismus a přijít s novou orientací.“¹¹⁸

3.3 Sepjetí s přírodou a odvrácení od přírody

V době Starého zákona byl život lidí a zvířat úzce spjat. Společný život člověka a hospodářských zvířat je možné označit za symbiózu. Člověk žil s hospodářskými zvířaty téměř pod jednou střechou s výhodami i nevýhodami pro obě strany. „Zvíře nebylo pro starověké Izraelce pouhou ekonomickou jednotkou, zdrojem potravy, hospodářským pomocníkem nebo silnou zbraní v boji. Ačkoli jsou tyto funkce v tanachických příbězích všudypřítomné, doplňují je i další roviny vztahu člověk – zvíře. Realita tohoto soužití nebyla nijak jednostranná.“¹¹⁹

Na druhou stranu nechovali zvířata ze sentimentálních důvodů. Zvířata jim sloužila při práci nebo jako potrava, ale znamenala pro ně také hrozbu a nebezpečí.

Dnes jsou výhody této symbiózy rozděleny velmi nevyváženě ve prospěch člověka. „Zvíře zůstává nástrojem a surovinou, avšak ztrácí i ten minimální nárok na ohled, který mu zaručovalo postavení Božího stvoření.“¹²⁰

Z chovu zvířat se stala živočišná výroba. „Hospodářská zvířata člověku poskytují blahobyt a potěšení, člověk jim při intenzivním chovu poskytuje jen o trochu více, než je možné k přežívání, a to jen z egoistických důvodů.“¹²¹

¹¹⁶ ONDOK, J. P. *Člověk a příroda (Hledání etického vztahu)*, s. 18.

¹¹⁷ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, [cit. 2010-01-03]. Dostupné na: <<http://www.tydlatova.net/vztahclazvvtn.htm>>.

¹¹⁸ ONDOK, J. P. *Člověk a příroda (Hledání etického vztahu)*, s. 18.

¹¹⁹ TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, [cit. 2010-01-03]. Dostupné na: <<http://www.tydlatova.net/vztahclazvvtn.htm>>.

¹²⁰ KOHÁK, E. *Zelená svatozář*, s. 34.

¹²¹ SAMBRAUS, H. *Atlas plemen hospodářských zvířat*, s. 11-12.

Lidé již nežijí v úzkém sepetí se zvířaty. Pro mnoho lidí svět zvířat zastupují domácí zvířata a domácí mazlíčci. Tento pohled je však velmi zkreslený, protože domácí mazlíčci představují jen malou část tohoto světa. Je to jenom pár privilegovaných tvorů, kteří jsou nejen chráněni, ale i vydržováni jako společníci lidí. „Pro moderního západního člověka, a zejména pro ty, kdo žijí v městských aglomeracích je svět zvířat už natolik vzdálen, že může docela dobře prožít celý život, aniž by byl se zvířaty přímo konfrontován a aniž byl nucen přemýšlet o tom, jak si jsou životy člověka a zvířete blízké.“¹²²

V důsledku technického vývoje mnoho lidí již nemá příležitost pohlédnout do odvrácené, nepřátelské tváře přírody. „Idealizovaný pohled na přírodu jako přátelskou bytost svědčí spíše o odcizení nežli o důvěrné známosti.“¹²³

Dnes již nevnímáme zvířecí svět jako hrozbu. „Můžeme-li ještě vůbec zvířecí svět vnímat jako určitou hrozbu, pak nanejvýš tehdy, když nám ukazuje svou tvář v podobě pohrom způsobeným hmyzem či parazity, nositeli chorob, mikroby, atd. Zkrátka v podobě pohrom, které znepokojují tím, že známé protilátky jsou často ještě nebezpečnější než zlo, s nímž je nutno bojovat.“¹²⁴

Zvířata by měla být osvobozena od nejrůznějších tabu a uznána za stvoření s vlastními specifickými právy. „Lidé tak musejí novou svobodu zvířat respektovat.“¹²⁵

„Jádrem problému jsou ale nároky které mají lidé na stvoření a míra jejich připravenosti uznat zvířata jako své bližní a omezit svoje násilné tendence vůči nim na minimum.“¹²⁶ Představa, že zvířata jsou pouhé předměty, je hluboce zakořeněná v našich myslích. Práva zvířat lze zajistit pouze tehdy, budou-li lidé zdrženlivější a omezí svoje nároky vůči ostatnímu stvoření.

¹²² PURY, A. *Člověk a zvíře – stvoření Boží*, s. 24.

¹²³ WEEDA, E. Člověk a příroda si odpovídají. In *Sborník příspěvků: Člověk a přírody: bludný kruh*, s. 13.

¹²⁴ PURY, A. *Člověk a zvíře – stvoření Boží*, s. 31-32.

¹²⁵ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 36.

¹²⁶ Tamtéž, s. 42.

3.4 Pravidla Boží a lidská

Tradiční judaismus vyjadřuje přesvědčení, že tento svět v celé své rozmanitosti i lidstvo samo vděčí za své bytí Božímu stvořitelskému činu. „Židé věří, že Bůh učinil tento svět dokonalým a obdařil ho svými moudrými zákony. Na člověku je, aby v přímém, nikým a nijak nezprostředkovaném vztahu ke Stvořiteli tyto zákony života pochopil a řídil se jimi, protože jen ony dávají lidskému bytí a dění v tomto světě smysl a setrvačnost.“¹²⁷

Četné předpisy Tóry podrobně rozebírají vztah člověka k živočichům. „Co se týče zvířete, člověk je považován za toho, kdo má rozumět její povaze a potřebám. Vždyť on to byl, kdo podle První knihy Mojžíšovy (2,19) pojmenoval „každou bytost živou“. S respektem k živočichům a zachování života pak souvisejí konkrétní příkazy, jež jsou zároveň právními precedenty pro obecnější případy.“¹²⁸

Tóra dbá na zachování rovnováhy v Bohem stvořeném světě. „Tóra sice vybízí člověka k přetváření světa, ale do samého řádu stvoření zasahovat nemá. Tradiční židovství soudí, že Bůh stvořil vše živé i neživé s přesným účelem, ve vzájemné vyvážené závislosti.“¹²⁹ Obecněji je dnes možné tuto zásady vztahovat k pokusům dosáhnout nejrůznějších genetických změn.

V dnešní době je stará forma společenství mezi lidmi a zvířaty otřesena a zničena. Dnes se již neřídíme podle Božích pravidel, ale k odpovědnému chování ke zvířatům nás zavazují pravidla lidská.

Musíme si ke zvířatům vytvořit nový vztah. I z toho důvodu, že hrozba, týkající se přežití zvířat, může ohrozit přežití lidského druhu.

Lidé dnes odvrhli Boha a vnesli do tohoto vztahu novou dimenzi. „Porušili křehkou rovnováhu celého stvoření, aby ustanovili a zavedli svoje vlastní pravidla. Tím překročili hranice, které jim byli dány, učinili z lidstva střed vesmíru do takové míry, že ztratili z očí společenství, jak ho zamýšlel Bůh.

¹²⁷ PAVLÁT, L. Civilizační vize z pohledu judaismu. In *Sborník přednášek: Perspektivy trvale udržitelného způsobu života*, s. 36.

¹²⁸ Tamtéž, s. 37.

¹²⁹ Tamtéž, s. 36.

Věří, že jediným účelem živých tvorů, zvířat a rostlin, je sloužit lidstvu jako ústřednímu bodu stvoření.¹³⁰

„Ačkoliv stojí lidé před Bohem sami, jejich odpovědnost vůči zvířatům tím není zmírněna. Samozřejmě společenství mezi lidmi, Bohem a zvířaty se dnes zhroutilo. Nyní musí být obnoveno na základě vědomé odpovědnosti.“¹³¹

„Lidé, kteří již nejsou vázáni starými pravidly společenství, mohou sklouznout do ještě bezcitnějšího panování nad zvířaty. Místo osvobození, může přijít pro zvířata ještě větší utrpení.“¹³² Lidé si musejí uvědomit, že jsou za stvoření stále zodpovědní.

3.5 Oběti

Celý Starý zákon chápe jako samozřejmost, že se Bohu obětují zvířecí oběti. Obětování zvířat má možná větší smysl, než bychom většinou předpokládali. Obětování zvířat nám může říct mnohé o vztahu mezi lidmi a zvířaty a v žádném případě nelze tuto praxi chápat jako projev nepřátelství vůči nim. „Tato praxe je výrazem hluboké jednoty mezi lidmi a zvířaty. Zvířata hrají ve vztahu k Bohu nezastupitelnou úlohu. Zvířecí krev má pro člověka spásný a ochranný účinek. Chrání ho před zlem a umožňuje mu přístup k Bohu. Při každém obětování v Izraeli mělo spojení s krví mimořádnou důležitost.“¹³³

Obětování zvířat mělo stále lidem připomínat, že ten kdo zvířata vlastní není člověk, ale Bůh. „Zvířecí krev musela být vycezena na zemi, aby tak bylo zřejmé, že mu člověk život nedal a že smí tento život spotřebovávat a maso používat jen tehdy, když vylitím krve vyznává Bohu, že spotřebovává život, který nevytvořil, který tomu zvířeti nedal.“¹³⁴

Jen díky Bohu mohou zvířata lidem sloužit jako potrava. „Tím, že zvířata lidé obětovali, uznávali, že vše živé náleží Bohu – dokonce i ta zvířata, která zdánlivě „patřila“ lidem.“¹³⁵

¹³⁰ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 24-25.

¹³¹ Tamtéž, s. 36-37.

¹³² Tamtéž, s. 37.

¹³³ Tamtéž, s. 31.

¹³⁴ HELLER, J. *Člověk – pastýř stvoření*, s. 55.

¹³⁵ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 31.

Zvířecí oběti se nám dnes zdají jako něco „primitivního“, co patří do stádia lidského vývoje, který jsme už překonali. Představa, že obětování zvířat je pro Boha přijatelné a že by se mu mohlo líbit, je modernímu myšlení velice vzdálená. Skutečnost, že zvířata již neslouží obětem, znamená v jistém smyslu osvobození. „Zvířata jsou osvobozena od role, kterou stejně nemohla hrát dál.“¹³⁶

Dnes již zvířata sice rituálně neobětujeme, ale přesto je každé zabití zvířete pro náš užitek určitá oběť. „Zabití každého zvířete, které jíme, je vlastně v biblickém pohledu oběť.“¹³⁷

Špatné ale není to, že zvířata zabýváme a jíme. Žádná stvořená forma života nemůže žít bez toho, aby se živila jiným životem. „Boží stvoření je utvořeno tak, že jedna jeho část závisí na druhé. Stvoření je charakterizováno neustálým rozením a umíráním. Existuje jenom díky neustálé oběti živých tvorů. Všechno živé – lidé, zvířata a rostliny – je součástí tohoto procesu, každý svým vlastním způsobem. Všichni umírají a tím slouží jeden druhému.“¹³⁸

Tím, že jsem ale přestali vnímat zvířata jako Boží stvoření jsme si jejich životy odsvětli. „To hrozné není v tom, že zvířata zabýváme, nýbrž v tom, že jsme si odsvětli život a krev a že je spotřebováváme, aniž se tím dáváme volat do služby životu. My bychom měli v každé věci vidět, jak nám slouží, a proto se jejím užíváním sami dávat povolávat ke službě. Neměli bychom žít na úkor druhého, tedy z cizí krve. Měli bychom žít mocí smíření a oběti, a vším, čeho užíváme, se k ní dávat volat.“¹³⁹

Přestože zvířata zabíjet můžeme, musíme mít stále dobrý důvod, abychom mohli toto právo uplatňovat. I dnes je možné ke zvířatům, která využíváme pro náš užitek, přistupovat jako k daru, za který jsme Bohu odpovědní. „Člověk nesmí zvíře zavraždit. Může ho pouze zabít s vědomím, že nepatří jemu, nýbrž Bohu, a že zabitím zvíře Bohu odevzdává, aby je dostal zpět jako něco, co potřebuje a po čem touží.“¹⁴⁰

¹³⁶ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 36.

¹³⁷ HELLER, J. *Člověk – pastýř stvoření*, s. 55.

¹³⁸ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 24.

¹³⁹ HELLER, J. *Člověk – pastýř stvoření*, s. 56.

¹⁴⁰ BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*, s. 25.

3.6 Shrnutí

- Staří Izraelité si uvědomovali, že zvířata nejsou lidem rovna, ale na druhou stranu si je nesmí degradovat na pouhé věci, protože za ně mají zodpovědnost. Tento systém by se dal použít i v dnešní době, kdy dochází ke stírání rozdílu mezi člověkem a zvířetem a zvířata si často polidšťujeme nebo naopak k nim přistupujeme jako k pouhým předmětům.
- Starozákonní Izraelité uznávali, že nejsou neomezenými pány nad stvořením a země je jim propůjčena pouze jako dar, který mají za úkol spravovat. Dnešní pohled je v mnohém odlišný, protože se vidíme jako neomezení vládci nad celým stvořením. Měli bychom si uvědomit, že absolutním vládcem být člověk nikdy nemůže.
- V době Starého zákona žili lidé se zvířaty v užším sepejetí a v jakési symbióze. Tato symbióza se z dnešního vztahu člověk – zvíře vytratila a nyní jsou zvířata využívána většinou pouze ve prospěch člověka. Navíc je náš pohled na zvířata velmi zkreslený a odtážený. Měli bychom zvířata uznat za tvory se svými specifickými právy a potřebami a podle toho se k nim chovat.
- Ve Starém zákoně byli lidé vázáni pravidly, které jim určoval Bůh a podle nich se řídili. Dnes již nejsou lidé vázáni těmito starými pravidly a vytvořili si pravidla vlastní. O to více se musí snažit chovat se ke zvířatům zodpovědně.
- Obětování zvířat bylo ve Starém zákoně běžnou praxí. Jednalo se spíše o projev jednoty mezi lidmi a zvířaty než o projev nepřátelství vůči nim. Lidem se tím připomínalo, že jsou zvířata dar, za který mají Bohu děkovat. Přestože dnes zvířata neobětujeme, měli bychom mít stále na mysli, že jsou pro nás darem, za který bychom měli být vděční.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala otázkou vztahu člověka ke zvířatům ve Starém zákoně a pohledem dnešního člověka na zvířata.. Pokusila jsem se srovnat tyto dva úhly pohledu a najít závěr, který by byl inspirací pro dnešní dobu.

V první části jsem se věnovala vztahu starých Izraelitů ke zvířatům. Ve Starém zákoně žili lidé a zvířata v těsném společenství. Zvířata mohla být člověku jednak velkou pomocí, stejně tak představovala velké nebezpečí. Život člověka a zvířete byl svázán pevným poutem v rovině spíše pragmatické, související s životem starých Izraelitů. Zvíře člověku asistovalo při obdělávání půdy. Člověk konzumoval i maso zvířat, ale vždy za podmínek pevně stanovených Bohem. Bohem pevně stanovený řád určoval v jakých mezích může člověk využívat služby zvířat. Člověk vnímal zvíře jako dar od Boha, za který má Bohu děkovat. Člověk si také uvědomoval své výsadní postavení ve stvoření. Nikdy tomu ale nebylo tak, že by izraelský věřící při zvažování rozdílu mezi sebou a světem zvířat redukoval tento svět na pouhou materialitu.

Ve druhé části jsem se snažila přiblížit vztah mezi dnešním člověkem a zvířetem. Pro dnešní dobu je typická zvýšená citlivost a soucit s určitými zvířaty, která nám dělají společníky. Sice nejsme na zvířatech tolik závislí jako dříve, protože na mnoha místech dokážeme jejich služby nahradit jiným způsobem. Přesto se dá z lidského pohledu mluvit o určitém druhu závislosti, a to závislosti citové. Jsme závislí na svých domácích mazlíčcích. Dokonce máme pocit, že jsou pro nás důležitější než ostatní lidé. Jinak jsou na tom zvířata hospodářská, na které je často kvůli ekonomickému zisku pohlíženo jako na pouhé stroje sloužící k výrobě masa, mléka atd. Je to tím, že v naší společnosti je poměrně hluboce zakořeněný nadřazený postoj ke zvířatům a k přírodě obecně. Zvířata vnímáme pouze jako věci, se kterými si můžeme dělat, co se nám zlíbí. Můžeme se na nich dopouštět bezpráví bez jakéhokoli trestu, protože se domníváme, že se jedná o náš majetek. Jediným kritériem, které řídí naše jednání jsou ekonomické zájmy a využití zvířat v maximální míře.

Cílem třetí části je poukázat na rozdíly mezi pohledem starých Izraelitů a dnešních lidí a najít východisko, které by se dalo použít pro dnešní dobu. Myslím si, že starozákonní pojetí může do dnešního vztahu člověk – zvíře vnést především určitý řád a pomoci najít místo, které je pro člověka ve stvoření určené. Právě neustálá biblická reflexe vztahu člověk - zvíře by mohla být inspirací pro dnešního člověka ztrácejícího často přirozenou úctu a lásku k sobě samému a potažmo i k ostatnímu stvoření.

Abstrakt

VINŠOVÁ, J. *VZTAH ČLOVĚKA KE ZVÍŘATŮM VE STAROZÁKONNÍ DOBĚ A DNES*. České Budějovice. 2010. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčové pojmy: člověk, zvíře, Starý zákon, etické aspekty

Tato bakalářská práce obsahuje pouze teoretickou část, která je členěna do tří hlavních částí. První část se zabývá vztahem člověka ke zvířatům ve Starém zákoně. Snaží se přiblížit, čím byl tento vztah určován a co pro člověka zvíře znamenalo.

Druhá část se zabývá postojem člověka ke zvířatům v dnešní době. Popisuje vybrané etické aspekty, které působí negativně na zvířata. Například jejich polidšťování nebo naopak degradaci na pouhé věci.

Třetí část se snaží najít určité pojítko mezi dnešním světem a starozákonní dobou a tím i nalézt inspiraci pro dnešní dobu.

Abstract

Men's relation to animals in The Old Testament and nowadays

Key words: human, animal, the Old Testament, ethical aspects

This bachelor work only consists of a theoretical part which is divided into three main parts. The first one deals with men's relation to animals in the Old Testament. It tries to define what determined this specific relation and what animal meant to human.

The second part deals with men's attitude to animals nowadays. It describes special ethical aspects that negatively affect animals, e.g. anthropomorphization of animals or, in the contrary, their degradation to mere objects.

The third part tries to find a certain connecting link between present world and the Old Testament age and thus find an inspiration for today.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura:

BARTON, J. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. ISBN 80-86498-15-8.

BIČ, M. aj. *Výklady ke Starému zákonu*. Praha : Kalich, 1991. ISBN 80-7017-408-0.

BIČ, M. *Ze světa Starého zákona, I. díl*. Praha : Kalich, 1989. ISBN neuvedeno.

BIČ, M. *Ze světa Starého zákona, II. díl*. Praha : Kalich, 1989. ISBN neuvedeno.

BIRCH, CH., VISCHER, L. *Život se zvířaty*. Praha : Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-068-7.

BÍZEK, V. aj. *Deset let udržitelného rozvoje*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-239-2010-3.

DOSTÁLOVÁ, R. aj. *Encyklopedie Bible*. Bratislava : Gemini, 1992. ISBN 80-85265-60-3.

FRAŇKOVÁ, S., BIČÍK, V. *Srovnávací psychologie a základy etologie*. Praha : Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-835-2.

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*. Praha : Grada, 1999. ISBN 80-7169-789-3.

HELLER, J. *Člověk-pastýř stvoření*. Brno : Cesta, 1994/95. ISSN 0862-8238.

HOCHMANN, F. *Na počátku*. Praha : Česká katolická charita, 1987. ISBN neuvedeno.

KOHÁK, E. *Zelená svatozář, 2. přeprac. vyd.* Praha : SLON, 2006. ISBN 80-85850-86-9.

KOPPOVÁ, J. *Starý zákon - kniha pro dnešní dobu*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-466-0.

MOLTMANN, J. *Bůh ve stvoření*. Praha : Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-233-0.

MUSSET, J. *Kniha o Bibli - Starý zákon*. Praha : Albatros, 1992. ISBN 80-00-00244-2.

NERADŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata léčí*. Praha : Albatros, 2006. ISBN 13-713-006-02.

ONDOK, J. P., *Člověk a příroda (Hledání etického vztahu)*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-239-0.

PAVLÁT, L. Civilizační vize z pohledu judaismu. In *Sborník přednášek: Perspektivy trvale udržitelného způsobu života*. Olomouc : Univerzita Palackého, 1997. ISBN 80-7067-742-2.

PURY, A. *Člověk a zvíře-stvoření Boží*. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-313-0.

SAMBRAUS, H. *Atlas plemen hospodářských zvířat*. Praha : Brázda, 2006, ISBN 80-209-0344-5.

SÝKORA, J. E. *Biblické úvahy*. České Budějovice : Teologická fakulta, 2002. ISBN 80-7040-547-3.

VESELOVSKÝ, Z. *Člověk a zvíře*. Praha : Academia, 2000. ISBN 80-200-0756-3.

WEBSTER, J. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji*. Praha : Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.

WEEDA, E. Člověk a příroda si odpovídají. In *Sborník příspěvků: Člověk a přírody: bludný kruh*. Heršpice : EMAN, 2001. ISBN 80-86211-18-5.

ZÁMEČNÍK, J. Člověk a zvíře – hledání etického vztahu. In *Křesťanská revue*. Praha : Oikumené – Akademická, 2004, č. 3. ISSN 0023-4613.

Elektronické zdroje:

AUTOR NEUVEDEN. *Význam obětí ve Starém zákoně a dnes*. ©2002. [cit. 2009-12-10]. Dostupné na: <<http://www.poutnici.com/vyznam-obeti-ve-starem-zakone-a-dnes.html>>.

AUTOR NEUVEDEN. *Pokusy na zvířatech*, Rok neveden. [cit. 2009-11-10]. Dostupné na: <<http://www.ochranazvirat.cz/275/36/cz/file/>>.

KOP, M. *Košer, nekošer, či něco víc?*, Rok neveden. [cit. 2009-12-06]. Dostupné na: <<http://www.asre.sweb.cz/pro-web/zradlo1.rtf.htm>>.

HOUKAL, J. *Spása zvířat?*, Rok neveden. [cit. 2009-11-13]. Dostupné na: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-4/Spasa-zvirat.html>>.

CHLUMSKÁ, L. *Etika ochrany zvířat*, Rok neveden. [cit. 2009-11-03]. Dostupné na: <<http://www.ochranazvirat.cz/275/35/cz/file/>>.

TYDLITÁTOVÁ, V., PÍSAŘOVÁ, P. *Vztah člověka a zvířete v Tanachu*, ©2006.
[cit. 2010-01-03]. Dostupné na: <<http://www.tydlitativa.net/vztahclazvvtm.htm>>.

Odborné časopisy:

ŠÍPEK, J. Proč člověk chová domácí mazlíčky (a někdy i dost exotické)?
Psychologie DNES, listopad 2003, ročník 9, č. 11, ISSN 1211-5886.

KOUCKÁ, P. Miláčci i otroci. *Psychologie DNES*, 2007, ročník 13, č. 5, ISSN
1212-9607.

PETR, J. Psi nás mají přečtené. *Psychologie DNES*, 2009, ročník 15, č. 4, ISSN
1212-9607.

Jiné zdroje:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha : Česká
biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-X.